

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 277, липень, 2017

Українська ніч,
Микола Пимоненко

І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Вступна баладна «увертюра» «Ре́ве та стогне Дні́пр широ́кий» по-румунському «перекомпонована»
- ❖ Микола Бучко
- ❖ Літературна творчість Миколи Костомарова
- ❖ Молитви і псалми Тараса Шевченка (5)
- ❖ Проза Михайла Михайлюка
- ❖ Церемонія нагородження переможців I-го випуску Національного конкурсу «Юні українські таланти румунії»
- ❖ Перший фестиваль козацьких фільмів у Румунії
- ❖ Українська художньо-культурна подія у Малих Реметах
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXXII). Фольклористика
- ❖ Із сучасної румунської поезії: Лучіан БЛАГА
- ❖ Гурам Хараїдзе (Із циклу ПРОМАХИ)
- ❖ Oberrohnen (Уривки з новели) 2. Моя бабуся Марія Ретішка
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

Іван РЕБОШАПКА

ВСТУПНА БАЛАДНА «УВЕРТЮРА»
«РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ»
ПО-РУМУНСЬКОМУ «ПЕРЕКОМПОНОВАНА»

Серед найбільш перекладуваних в Румунії віршів Тараса Шевченка третє місце після його «Заповіту» і «Садка вишневого коло хати» посідає вступ до поеми «Причинна» «Ре́ве та стогне Дні́пр широ́кий», повідмінному перекладений досі три рази. Переклади Віктора Тулбуре з 1963 і 1990 рр. мало чим відрізняються від ранніх його перекладів з 1952 і 1957 рр., так що всі чотири переклади, в основному, можна вважати як одну версію – з доданими стилізаторськими правками-шліфуваннями.

На своєрідність баладного вступу «Ре́ве та стогне Дні́пр широ́кий» досі звернули свою увагу два сучасні румунські літературознавці. Один з них – це авторитетний знавець слов'янських літератур (зрозуміло, включно і румунської) богеміст кафедри слов'янських мов Бухарестського університету, цього року померлий Корнеліу Барборіка, який, аналізуючи поеми Тараса Шевченка у розділі «Метаморфози великих епічних форм у віршах» з його книги «Студії з порівняльної літератури» (1981)¹, вважає даний вступ «увертюрою», характерною заїмпонованому Байроном жанрові романтичних поем, культивованих і такими слов'янськими поетами, як Міцкевич, Маха, Краль, Пушкін, Лермонтов і ін., між якими і Шевченком.

Інший літературознавець, зацікавлений ідейно-художньою суттю даного вступу, – це бувший нині покійний (1996 р.) викладач української літератури Бухарестського університету, автор докторської дисертації «Тарас Шевченко – поет романтик» (1972 р.) Стеліан Ґруя, у сприйнятті якого наявні дві інтерпретації цієї романтичної «симфонічної увертюри». Одна з них, рання, м'яко говорячи, – неправдоподібна (щоб не оцінити – безпідставна). У сповненій літературознавчої «пікантної» козерії статті з 1994 р. «Творець української національної доктрини»², де Шевченка називає «невизнаним політиком», який «воздвиг свою творчість на тверезому політичному підґрунті», Стеліан Ґруя підкреслює, що «на жаль, історики, філософи та коментатори літератури надто поверхово трактували цей шедевр, кваліфікуючи його як малювничий взірць природи або геніальний пастель. А насправді ці три строфи не є нічим іншим, як «синтезом української трагедії». Підтекст мислимої ним Шевченкової національної доктрини, як ніхто інший досі й, правдоподібно, в майбутньому, з хвацьким «висококом» заради оригінальності, характерним його поведінці навіть і тоді, коли помилявся, Ґруя «вчитує» з цього романтичного вступу, і то – суспільно-по-

літичний підтекст, підкреслюючи, що «насправді ці три строфи не є нічим іншим, як синтезом української трагедії», синтез, «зроблений на основі генетичного стану безперервної тривоги на українській землі», тривоги, вираженої Шевченком «образом бурі на Дніпрі з участю різних символів «безпощадності» та «схиляння». Ґруя не вказує конкретно, які це символи і що вони символізують, але цю його недовомленість слід, напевно, виводити з вказаних ним двох суспільно-політичних чинників – суспільної безпощадності, правдоподібно, символізованої «сердитим вітром», повіви якого викликають бурю на Дніпрі, що «ре́ве та стогне» від нестерпних його подувів (Дніпро, взагалі, символізує український народ, а хвилі-гори можна б ототожнити із суспільними хвилями-повстаннями – І.Р.), безпощадність, наслідком якої є «схиляння» перед нею ряду історичних представників народу, яких вона *пригинала*, примушуючи таким чином зраджувати його інтереси. Явище «схиляння»-зради, взагалі, існувало в історії України і воно, як відомо, не раз було строго засуджуване Шевченком у своїй творчості. Логіка Ґруї ґрунтується на реаліях української історії, але в даному романтичному вступі зовсім немає цього глибокого суспільно-політичного підтексту.

Вогненно спалахнутий своєю ідейною «знахідкою» (що нікому з українських вчених, як заявляє він, не спало на думку), Ґруя продовжує свій детальний коментар форсованим дедуктивним «вилуццванням» з українських символів, уявлень та повір'їв вигідних йому значень для підтвердження своїх положень. Для зацікавленого козерією читача наведемо авторові умовиводи: «Після естетичного твердження в дусі романтичної стихії, – пише Ґруя, – Шевченко кількома символами подразнює нашу свідомість, подаючи опис вічного трагічного стану української оселі (тобто народу, Шевченко вживав метафоричний вираз *хата* – І.Р.). Адаже треті півні ще не співали, тобто в природі панує найтемніший момент ночі (що, до речі, не впливає з Шевченкового тексту; по-друге, ніч могла бути і місячною, але Ґруя пішов, мабуть, далі ототожнюючи цей момент з відомими в українській літературі образами «темної ночі» Лесі Українки чи «темного царства» Івана Франка – І.Р.), а спокій не передвіщає нічого доброго, незважаючи на те, що символи мудрості – сичі – перекликались в гаю, бо цей поступ робиться відчаєно, оскільки ясен починав свій тривожний скрип.

(Продовження на 4 с.)

ВСТУПНА БАЛАДНА «УВЕРТЮРА» «РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ» ПО-РУМУНСЬКОМУ «ПЕРЕКОМПОЗОВАНА»

(Продовження з 3 с.)

Кінець-кінцем, весь цей твір ґрунтується на символі ясени, дерева, яке на українській землі споконвіку вважали сторожем господарства чи національного єства. Його символічний скрип означає, що стан української землі переходить у першу фазу, тобто Дніпро буде надалі ревіти і стогнати, як це показано у першій строфі. Таким чином, і мистецький, і політичний поступи Шевченка мають за основу безперервну тривогу української землі. Геній замученого народу використав для цього найтипівші національні символи, які підсумовують всі переживання українського народу на протязі століть. Цим генетичним кодексом символів геніальний поет збудує свідомість будь-якого українця, незважаючи на те, чи той неук, чи освічений. Ось чому при слуханні цих строф Шевченкового твору кожного українця охоплює тривога, і генетична свідомість змушує його реагувати подібно до глибоковіруючої людини перед образом Вічного Бога». Ця прекрасна, поетично сформульована оцінка баладного вступу, на жаль, не позбавляє Ґруя мимовільної помилки безпідставного вчитання суспільно-політичного підтексту з романтичного твору, що якимось-то межує з вульгарним соціологізмом.

В дійсності же, Ґруя був далеким від такого сприйняття літтвору. До речі, його докторська дисертація, пригадується тепер, уже своїм заголовком «Тарас Шевченко – поет-романтик» в 1972 р. викликала майже справжній шок серед викладачів-русистів, які навчалися в СРСР і знали, що Шевченко – поет-атеїст, революційний демократ і реаліст.

Вчитання Ґрую суспільно-політичного підтексту з баладного романтичного вступу «Реве та стогне Дніпр широкий», напевно, було 1994-річним літінтерпретаційним моментальним «спотиканням», бо в тій же статті він акцентує, що вступ – це романтичний твір і, більше того, в ньому Шевченко подає своє «поетичне кредо» (?), «де признає (= метафоричний вираз, бо Шевченкових слів-признаць у вступі немає, а тільки поетичні факти – *I.P.*), що він романтик, тобто прихильник Оссіана, любителя блідого місяця і зачинателя мрійливої холодної романтики», від якого, показує Ґруя, і «Міхай Емінеску теж «запозичив» цю манеру». В Росії друкувалися численні переклади поем Оссіана. За часів Шевченка поширеним був переклад Є.Кострова. В листі до Б.Залеського (6.VI.1854 р.) Шевченко згадував оссіанські пейзажі й рекомендував польському другові виписати поеми Оссіана, які й Залеського зацікавлять, запевняв його український поет.

У наступних розвідках Стеліана Ґруї, і то, фактично, лише після одного року, мислимий ним суспільно-політичний підтекст вступу «Реве та стогне Дніпр широкий» уже не згадується, правдоподібно, Ґруя передумався. Більше того, у підрозділі «Пристрасті і міражі» з його україномовного критичного дослідження «Молитва і прокляття» (Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1995, с. 21 і слід.) та у змістовно відповідному підрозділі «Pasiunea baladei» («Баладна пристрасть») з його румуномовної монографії «Тарас Шевченко», посмертно виданої старанням дружини Лідії Рибко-Ґруї 2001 р.³, автор, вслід за Ненадквичем й іншими українськими літературознавцями, відзначає, що Шевченків баладний вступ – картина буремної ночі на Дніпрі – споріднена з подібними картинами його українських попередників. Так, наприклад, у поемі Л.Боровиковського «Молодиця» – «Псьол стогнав і клекотав», у Шевченка – «Реве та стогне Дніпр широкий». У Боровиковського – «Вітри в очеретах бурхали», у Шевченка – «Сердитий вітер завива». У Боровиковського – між хмарами «молодик блукав», у Шевченка – і «блідний місяць... із хмари де-де виглядав» і т. д. Подібний пейзаж, відзначає Ґруя, наявний і в баладі А. Метлинського «Смерть бандуриста»:

Дніпр клекоче, стогне, плаче
Й гриву сивую трясє.

«Але у Шевченка, акцентує Ґруя, відчувається рука генія, яка збирає перлини в єдине ціле, підносячи їх на небачену висоту» («Молитва і прокляття», с. 27). Ґруя відзначає також велику подібність вступу й інших частин Шевченкової «Причинни» до балади «Світязь» Адама Міцкевича, додаючи, що в цьому випадку «не може бути мови про пряий вплив польського поета», «вірогідніша та річ, що два геніальні поети, незалежно один від одного, досягли найвищої майстерності в описі нічного романтичного пейзажу» (Там же).

Подальший аналіз Ґруї даного баладного вступу – це коментар того факту, як розглянув даний вступ Іван Франко у відомій його праці «Із секретів поетичної творчості»⁴.

Щоб уникнути зайві повторення, а, може, і невідповідні твердження, звернімося безпосередньо до студії Франка, яка послужить і в належному розгляді румунських перекладів баладного вступу «Реве та стогне Дніпр широкий». У підрозділі «Поезія і музика» його студії Франко, між іншим, відзначає: «Роль слуху в нашій психічній життю безмірно велика. Світ тонів, гуків, шелестів, тиші – безмежний; він дає зьвірям і людям першу можливість порозуміти ся, передавати собі взаємно враження і бажання (...). Змисл слуху, в контрасті до змислу дотику, дає нам пізнати цілі ряди явищ

моментальних, невловимих, летючих, цілі ряди змін наглих і сильних, що вражають нашу душу. Не диво, що і в поезії сей змисл грає велику роль, що поетови дуже часто приходиться апелювати до него, тим більше, що поезія загалом первісно була призначена для него, була сьпівом, рецітацією, оповіданєм, грою (...) поезія доходить до нашої сьвідомости тільки в виємкових випадках через слух (...). Та перейдімо до прикладів; вони покажуть нам наглядно, як поводить ся поет зі слуховими враженнями і може позволять нам повести розпізнанє границь між поезією і музикою ще пару кроків далі. Візьмімо хоч би перший уступ Шевченкової „Причинної“, а власне ті рядки, де поет малює словами різнородні гуки, з яких складаєть ся буря:

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива.
Ще третій півні не сьпівали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались
І ясьєнь раз у раз скрипів.

В першій і остатній парі рядків зібрано тут кілька сильних слухових образів – рев великої ріки, свист і вите вітру, крик сичів, скрип дерева – все ефективно музикальні і доступні для чисто музикального трактування. Але середня пара рядків? Там також є слова, що апелюють до нашої слухової пам'яті: півні сьпівають, люде гомонять. Та ба, при однім і другім з тих слів є, сказати б по музикальному, касівник, слівце „не“, котре вказує власне на брак даного враження, немов телефонує до нашої душі: „З сим враженням дати спокій“. По що запотребило ся се поетови? По що ся „сліпа тривога“ – торкнути наш змисл і зараз же сказати йому: ні, ні, сего не треба? (...). Се дуже інтересний примір, як поет при помочи таких сліпих алярмів до нашого слухового змислу викликає в нашій уяві зовсім иньший, не слуховий, хоч первісно на підставі слуху вкріплений в душі образ – часу, пори, коли відбуваєть ся подія балляди. Правда, він міг би зробити се коротше, немов конвенційною монетою, сказати північ, тай годі, але він волів покласти тут нестемпльоване золото поезії, обійти абстракт, репродукувати його змисловими образами. Для музики ся процедура зовсім недоступна».

Вчислені Франком «різнородні гуки», за допомогою яких Шевченко «малює словами» нічну бурю на Дніпрі, передані в румунських перекладах Віктора Тулбуре (1952, 1957; 1963, 1990) та Стеліана Ґруї, за виїмком віршового рядка «Ніхто ніде не гомонів», якого Тулбуре переклав бажано синонімічно, але без шевченківської повної відсутності людського гомону – «...în desiş de noapte-adâncă...» («...у гушавині глибокої ночі...»), а в перекладі Ґруї цей же аспект нічної тишини уподібно з гнітючим могильним мовчанням – «Tăcegi arasă de morgânt» («Могильні мовчання натискають»). Іон Козмей майже дослівно і з «надклишкою» переклав

цей рядок: «Nimeni în jur nu glăsuia» («Ніхто докола не говорив»). Замість «не говорив», якби знаття, він міг був вжити вираз із тією ж лексемою та з шевченківським значенням нечутної тихої розмови – «pu gomepea» («не гомонів»), лексеми, наявну в шедеві румунського фольклору вівчарській баладі «Міоріца» навіть із похідними виразами та чудовими словесно-поетичними інноваціями. Відгомін здалеку гри вівчаря-тримбітаря в «Міоріці» передано здрібніло-пестливими формами слова *gomăt* (укр. *гомін*): «Se-aude, se-aude./ Departe la munte./ Gomăt, gomănaş./ Glas de buciumaş»⁵ («Вчувається, вчувається/ Далеко в горах/ Гомін, гомінець./ Голос тримбітарчика»). Одного з трьох вівчарів побратим впізнає «по людському гомоні», яким той «зі сну його пробуджував, гомін гомонячи» («... I-am auzit./ Cu gomăt de om./ Mă chema din somn./ Gomăt gomătînd» (Там же). Цим же виразом в баладі передано тиху змову (гомонінням) двох чабанів убити третього з них: «Ei se vorbesc/ Şi se gomepesc...» («Вони ся змовляють/ І собі гомонять...»); Там же, с. 724). Ні в румунських академічних словниках, ані в Болгарсько-українському словнику (бл. 43.000 слів)⁶ цього слова немає. Воно, правдоподібно, увійшло в румунську мову шляхом народного фольклорного спілкування, може, з мови української пісенності, оскільки зустрічається у варіантах «Міоріці» із сусідньою з Україною Молдовою.

У перекладі вчислених Франком слухових елементів Шевченкового малюнка нічної бурі на Дніпрі, окрім вище представленого відмінно перекладеного рядка «Ніхто ніде не гомонів», у румунських версіях наявні й інші відхилення (поетичні неточності, гіперболічні відтінювання чи неясні метафоричні ідейні сугестії) від Шевченкового оригіналу. Перша слухова складова картини нічної бурі «Реве та стогне (Дніпр широкий)» передана з обома елементами Віктором Тулбуре в ранніх його перекладах («*Gemând, în noapte, Nîprul plânse*»), у перекладах з 1963 і 1990 рр. перший елемент замінено означальним відтінком *amar* (*gîrko* – «*Amar în noapte Nîprul plânse*»). В перекладі Ґруї оба елементи відповідні оригіналові: «...*plânge Nîprul şi suspină*». А в перекладі Козмея другий елемент *repe* замінено дієсловом *побивається* (*se zbate*).

Стосовно передачі відзначеного Франком слухового враження малюнка слід наголосити той факт, що у Шевченка картину бурі змальовано в теперішньому часі, коли відбуваєть ся дія балади, тоді коли в ранніх перекладах Віктора Тулбуре її представлено в минулому часі – *Nîprul plânse* (Дніпро плакає), а в Ґруї плач і стогін Дніпра подано як повторну реакцію: «*Iar plânge Nîprul şi suspină*» («Знову плаче Дніпро і стогне»), тільки Козмей передав реакцію Дніпра в теперішньому часі.

(Продовження на 6 с.)

ВСТУПНА БАЛАДНА «УВЕРТЮРА» «РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ» ПО-РУМУНСЬКОМУ «ПЕРЕКОМПОНОВАНА»

(Продовження з 5 с.)

Слухове «Ще треті півні не співали» точно переклав Козмей («De trei ori n-au cântat cosoșii»), Тулбуре подав цей рядок без узвичаєної ідеї трикратності співу півнів – «Cosoșii nu cântară încă» («Півні ще не співали», 1952), або з уживанням уведеного Міхаїлом Садовяну виразу з переносним значенням *a zvonî* (= поширювати, наприклад, чутки тощо): «Nici n-au zvonit cosoșii încă» («Ще не дзвенів (спів) півнів», 1963), а Ґруя переклав метафоричним виразом невиразного значення: «Cosoșii n-au trimis chemare» («Півні не направили/послали (свій) клич», ?).

У румунських перекладах Шевченкового спокійного і тільки ледь насторожливого «Сичі в гаю перекликались», по-перше, не відтворено (бо немає румунської відповідної лексеми) настільки гарного значення обмінюватися вигуками чи давати знати про себе один одному окликами – виразом *перекликатися*, якому, подруге, Віктором Тулбуре надано відтінку несамовитого пташиного крику – «Țirau, sălbates, cuscuvăi» («Кричали дико сичі»), Ґруєю передано неточно «Ne strigă buhele din zăg» («Окрикують нас/кричать нам сичі з обрію»), як і Козмеем, і то загадково: «Doar buha își chema strămoșii» («Лише сич скликав собі предків» - ?!).

Ні четвертий з вичислених Франком слуховий елемент картини нічної бурі – регулярно-повторне поскрипування ясена – не перекладено згідно з оригіналом Шевченка. У перекладі Віктора Тулбуре: «Тільки ясени (множ.) *тріщали* (мин. час, 1952, 1957; *тріщать*, теп. ч., 1963) («Doar frasinii trosneau (1952, 1957; trosnesc, 1990). Ближчий до оригіналу переклад Козмея: «І рідко ясен скрипів» (Și-agar arțarul scârțâia)). А переклад Ґруї, на перший погляд, сповнений незвіданої загадковості: «Grăiește frasinul cel sfânt» («Промовляє святий той ясен»). Правдоподібно, такий переклад слід пов'язувати з даною Ґруєю у його статті з 1994 р. («Творець української національної доктрини») інтерпретацією символічного значення ясена як «сторожа господарства чи національного єства». Його «символічний скрип,- пише автор,- означає, що стан української землі переходить у першу фазу, тобто Дніпро (символ українського народу – І.Р.) буде надалі ревіти і стогнати».

Зі всього досі тут вказаного підсумовуємо не зовсім відрадний факт, а саме той, що в перекладі слухових елементів малюнка нічної бурі на Дніпрі прийнято перекладачами різні підходи і поетичні вирішення, які не вповні передають Шевченкову «оркестровку» його «симфонічної увертюри», і румунським перекладачам, як відзначав Франко стосовно майстерності Тараса Шевченка, не зовсім можна б «покласти нестемпльоване золото поезії»-перекладу.

В зображенні Шевченком нічної бурі звукові елементи гармонійно «вплітаються» у відповідні зорові картини, в перекладі яких, за винятком кількох невідповідностей з оригіналом («Plecate sălcii fură linse/ De valul arei, înspumat» – «Похилі верби були облиті/ Водяною запіненою хвилею»; В.Тулбуре, 1952; «Plecata salcie o frânge/ Și-nalță valul înspumat» – вітер «Похилу вербу ламає/ І піднімає запінену хвилю»; Тулбуре, 1963; «Bătrâna salcie se-nclină./ La val înalt, vijelios» – «Стара верба схиляється/ Перед високою буряною хвилею»; Ґруя), румунські перекладачі віртуозно змагаються з Шевченком у зображенні дії «блідого місяця».

В аналізі поетичних перекладів зазвичай відзначаються й їхні відповідності системі віршування оригіналу. Як і в інших поезіях, у баладному вступі «Реве та стогне Дніпр широкий» Шевченко використовує улюблений ним чотрестопний ямб, з пірихіями, послідовно розміщеними в третій стопі віршових рядків, та перехресне римунвання А-Б-А-Б, що складається з неточних рим: *широкий – високі, завива – підійма, пору – морі, виглядає – потопав, співали – перекликались, гомонів – скрипів*.

Усі три румунські перекладачі додержались Шевченкового перехресного римунвання 9-складових рядків з 8-складовими і, більше того, вжили точні рими. В їхніх перекладах закріпленим є й намагання наслідувати ямбічну віршову структуру Шевченка, навіть із пірихіями у третій стопі віршового рядка. Сказане проілюструємо перекладом Іона Козмея першої строфи, в третьому рядку якої наявні відхилення від Шевченкового віршування:

U _ / U _ / U U / U / _ U
 Pe- ve/ та стог-/ не Дніпр/ ши- ро-/ кий
 Sus- pi-/ nă Nip-/ rul larg / se zba-/ te
 Ser-di-/ тий ві- / тер за- / ви- ва
 Și vân-/ tul şu-/ ie- ră / tur- bat
 До- до-/ лу вер-/ би гне/ ви- со/ кі
 _ U
 A-plea-/ că săl-/ cii- le/ nal- te
 Го- ра-/ ми хви-/ лю пі-/ дій- ма
 Ri- di-/ că va-/ lu nvol- bu- rat.

Примітки

1 Corneliu Barborică, *Metamorfozele formelor epice mari în versuri*, «Studii de literatură comparată», Editura Univers, București, 1987, p. 58-166.

2 Stelian Ґруя, *Творець української національної доктрини II* «Наш голос», № 3, 1994.

3 Stelian Gruia, *Taras Șevcenko*. Ediție îngrijită de Lidia Ribco Gruia, Aritmos, București, 2001.

4 Іван Франко, *Із секретів поетичної творчості II* «Літературно-науковий вісник», 1898.

5 Adrian Fochi, *Miorița*. Tipologie, Circulație, geneză, texte, București, Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 906 (Moldova).

6 А. Стоянов, О.Р.Чмир, *Болгарсько-український словник*, Київ, Наукова думка, 1988.

Михайло МИХАЙЛЮК

МИКОЛА БУЧКО

(1948-2017)

Читаю в інтернеті: «У ніч з 1 на 2 червня, о 24:00 годині, після важкої тривалої хвороби помер поет Микола Бучко. Автор дванадцяти поетичних збірок, пісенних шлягерів, організатор мистецьких проєктів, неординарний декламатор. Через стан здоров'я останні роки був обмежений простором власної квартири, рідко безпосередньо спілкувався з читачами. Втім, продовжувалась поезія і спілкування за її допомогою».

Дзвонить професор Чернівецького університету Володимир Антофійчук і каже, що розмовляв з поетом по телефону за кілька годин до його кончини. Бучко був бадьорий і наче нічого не відчував лиху звістку.

Нелегко бути людинолюбом, та не мати можливості безпосередньо спілкуватися з тими, для кого пишеш. Ось зінання самого поета: «Останню книжку «Замість поеми» я присвятив людям, які відіграли певну роль у моєму житті і завдяки яким я ще тримаюсь на землі. На Великдень дарують писанки, а я дарую свої вірші. Відомим і простим чернівчанам. Письменникам, поетам, художникам, викладачам, журналістам, знайомим, сусідам, дітям... Хочеться сказати про них добре слово. Присвятив їм цикл віршів «Безкінечники». Вже 46 років проживаю в Чернівцях. І найдорожче, що придбав за цей час, – це друзі. Осмислюю прожиті і пережиті, втілюю у поезію».

З Миколою Бучком я бачився один-єдиний раз у Бухаресті десь у вісімдесятих роках, коли він приїхав з молодіжною дружиною до румунської столиці і зупинився у домі Остапа та Лідії Шандро. В Остапа в Чернівцях була родичка по материнській лінії, яка досить часто гостювала в його домі і, мабуть, звела його з Миколою Бучком. В якій справі прибув до Бухаресту поет – забулося. Остапа Шандра вже немає серед нас, а його дружина, Лідія, також не пам'ятає, хто саме привів до них чернівецького поета.

Тоді ми з Миколою Корсюком і познайомились з Миколою Бучком, про якого знали тільки з публікацій в українських літературних журналах, в яких читали його гарні вірші. Значно пізніше дізнався, що Микола дуже хворий, про це мені говорили і в останні роки в Чернівцях.

Ліна Костенко казала, і це дуже підходить до Миколи Бучка, що поету не треба нагород, його доля нагородила... Поетів, писала славна українська поетеса, не має бути мільйон, але без них неможливо. А Микола Бучко був справжнім поетом, без нього українська поезія буде відтепер біднішою.

«Вірші Миколи Бучка однаково добрі і для минулого століття, і для теперішнього – висловився декан філологічного факультету ЧНУ Борис Бунчук. – Вони однаково сильні».

А директор Муніципальної бібліотеки Леся Щербанюк розповідає: «Микола був дуже щирим, справжнім, не лукавим, глибоко відчував цей світ. Про нікого не казав жодного поганого слова, що буває рідко».

Микола Бучко лауреат премії Павла Усенка, премії Сидора Воробкевича, він номінувався на премію Тараса Шевченка.

Поет писав:

Учора. Сьогодні

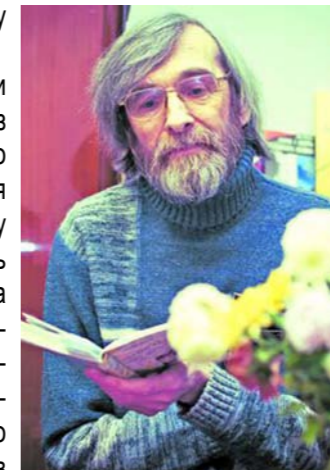
Любові Голоті

Це ми сивієм... Тяжко... Як слова
 Святих могил – незраджених, нетлінних.
 Це ми сивієм. Мов чабрець-трава
 Край болю неземного України.
 І – стільки в наших душах свіжих ран!
 Серця голосять сиво... Як Причинна...
 І – з неба хмара лячно визири
 Мутними яничарськими очима.

Карб

Галині Тарасюк

Відійдіть від мене хоч на крок,
 Відійдіте!..
 Сам-один повинен
 Не спіткнутись в гомоні думок,
 Не скотитись в плетиво зайвинне
 Сумнівів,
 Лукавих роздоріж,
 Засторог непевних і примхливих...
 Відійдіте!..
 Я не хочу між
 Натовпів, немов туманів хтивих,
 Бути не собою, а лишень
 Тінню випадковою сідою.
 Відійдіте!
 Я ж бо не мішень
 Для чийогось влучного набою,
 Для чийогось погляду...
 Мені
 Хочеться душею порадіти
 Неповторності ночей і днів...
 Ще – моїх!..
 Я прошу, відійдіте!

Володимир АНТОФІЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА

(Продовження з № 276)

М. Костомаров створив перші зразки історично-романтичної драми в українській літературі, які засвідчили рішучий відхід від традицій просвітительсько-реалістичної драматургії перших десятиріч XIX ст. Крім відомих п'єс «Сава Чалий», «Переяславська ніч», «Драматические сцены из 1649 года», «Загадка», «Кремуций Корд», «Эллины Тавриды», М. Костомаров написав ще драми «Мотря Кочубей», «Косинський», «Мазепа», «Мучениця Февронія», тексти яких не збереглися. Отже, всі драматичні твори М. Костомарова написані на історичні теми. Ця тенденція цілком узгоджувалася із віяннями європейської романтичної літератури. «Настанови романтизму, – зауважував М. Яценко, – тісно пов'язуються з боротьбою за національну незалежність. На передній план виходить історична трагедія з вітчизняної історії, яка проголошує любов до рідної землі, концепцію особистості, наділеної високими пристрастями, патріота, готового до самопожертви, утверджує виховання громадянської активності й піднесення національного духу. На чільне місце висувається моральний ідеал, що поєднує героїчні риси з морально-релігійними проблемами». Ці та інші якості сповна продемонструвала драматургія М. Костомарова.

У лютому 1838 року, як свідчив у «Автобіографії» сам письменник, він «заходився писати драматичний твір і протягом трьох тижнів створив «Саву Чалого», взявши зміст із відомої народної пісні, але зробив велику історичну помилку, довільно віднісши подію, оспівану в цій пісні, до першої половини XVII століття, тоді як вона відносилася до першої половини XVIII». Мова йде про пісню «Гей був в Січі старий козак», уперше опубліковану в «Запорожской старине» (1833) І. Срезневського. Фактичну помилку драматурга, який довірився примітці до «Запорожской старини», можна пояснити тим, що на тоді ще не було встановлено реальний час, у якому жив Сава Чалий, герой тієї пісні. Зрештою, для М. Костомарова, як автора історичної драми, важливим був передусім сам конфлікт, чітко окреслений у народному творі. У трансформованому варіанті він і став основним сюжетним рушієм трагедії «Сава Чалий».

Пісня «Гей був в Січі старий козак» змальовує головного героя у негативних тонах, адже він припустився найтяжчого злочину – зрадив батьківщину й відступив від православної віри. М. Костомаров

не виправдовує вчинок свого персонажа, як про це пишуть деякі літературознавці, а прагне показати ті внутрішні чинники, які зумовили моральне падіння Сави.

Уже в експозиції трагедії (сцена частування козаків Петром Чалим) з'ясовуються основні суперечності характеру заголовного персонажа. З одного боку, Сава Чалий добре розуміє суспільно-політичну складність свого часу, заявляючи бойовим побратимам: «Ви кажете, чого я такий оспалий? А хто не буде оспалий у цю злющу годину, коли проклятий недовірок мучить та катує православний люд без ласки? Ви кажете, чого я такий сумний та сумний? А хто не сумуватиме за своєю волею, що самі у себе віднімаємо? Хто веселитиметься, дивлячись на те, що там послідню худобу у людей забирають, дітей від матерей однімають, у православні церкви не пускають, сповідатися та причащатися не велять... Коли наша Україна пропадає!» З іншого боку, Сава, перед яким тремтить ворог, про якого «слава по всій Україні як грім гримотить», неприховано виявляє власне честолюбство й егоїзм, неповагу до вибору громади й думки старших, коли не його, а батька обирають гетьманом. У цей напружений момент, коли раптово відкриваються потаємні складники натури Сави, стає зрозумілим, що йому понад усе потрібна не вселюдська шана, а необмежена влада. І ця пристрасть повністю оволодіває його помислами, зіштовхує із шляху боротьби за загальнонаціональні інтереси на манівці задля задоволення власних потреб.

Підбурюваний хитрим і підступним Ігнатом Голим, Сава замислює перейти на службу до поляків, хоч це завдає йому тяжких душевних мук. Щоби хоч якось полегшити ці неймовірні страждання, він пробує втішити себе думкою, що здобута з рук ворога гетьманська булава дасть йому можливість «послужити рідній Україні». Але дуже швидко Сава з'ясовує для себе, що задуманого досягти неможливо, бо є речі сильніші за його пристрасть. Поглявши на службу польському королеві «тілом і душею», він не може зректися власних релігійних переконань – відступити від православної віри. «Я своїй вірі не зрадник», «на свою віру війною не піду», «моя віра мені над усе дорожче», «королю своему законному прийшов я служити, а не віру отцевську й дідівську зрадити!» – категорично заявляє Сава в розмові з коронним гетьманом Конєцпольським.

Урешті-решт Чалий усвідомлює, що опинився наодинці між двома ворожими до нього таборами і до жодного з них йому нема вороття. Відтепер

Сава повністю віддається на плин долі, припиняє боротьбу за власне життя і життя своєї родини. Це і призводить його до трагічного фіналу – він гине від руки свого колишнього побратима Ігната Голого.

Основний конфлікт трагедії М. Костомарова має характерну для романтичного твору розв'язку: сильні особистості стають жертвою власних непереборних пристрастей – образи й честолюбства (Сава Чалий) та заздрості й лиходійства (Ігнат Голий). У контексті художнього твору чітко вловлюється й погляд М. Костомарова-ідеолога: коли у вирішальні для народу історичні моменти гору беруть власні інтереси окремих осіб, це обертається великою і непоправною шкодою для усієї загальнонаціональної справи.

Тяжіння М. Костомарова до зображення національно-визвольної боротьби в історично-романтичній драмі засвідчує ще один його твір – віршова трагедія «Переяславська ніч», опублікована в альманасі «Сніп» (1841). За авторською приміткою, події твору розгортаються «в 1649 році в городі Переяславі під Великдень». Проте як і в «Саві Чалому», історична основа твору простежується лише в загальних рисах. Як слушно зауважує В. Івашків, «Переяславська ніч» повністю присвячена втіленню ідеологічних позицій автора – принципу християнського братолюбства, всепрощенства навіть по відношенню до ворога». Ця авторська позиція логічно й художньо переконливо реалізується у творі.

На початку драми розповідається про переслідування й утиски православних з боку польської влади та єврея-орендаря Оврама, що призводить до виникнення конфліктної ситуації й вибуху народного повстання. Його натхненником і організатором стає козацький полковник Лисенко, людина вольова й рішуча, хоробра й саможертвна. Він сповнений нестримного бажання звільнити рідний Переяслав від національного, соціального й релігійного гноблення. Але священник Анастасій застерігає його від непотрібного кровопролиття:

...Гріх великий

Відплачувать злочинцям по-зłodійськи;

Бо нам не помсти треба, а свободи.

Проте народний ватажок, сповнений гніву й ненависті до ворога, нестримний у своєму бажанні помститися кривдникам, закликає переяславців:

Щоб ні одна душа з вас не посміла

Над ворогом ізмилюватись! В серце

Тому меч гострий, хто жалує серцем
Католиків! Удесятеро їм
Відплатимо за наші біди!

Надалі розвиток подій твору будується на гострому диспуті (такий художній прийом характерний для драми ідей), який розгортається між Анастасієм і Лисенком. Та все ж таки священникові вдається переконати суворого козацького месника не чинити помсти, «не діяють лиха й ворогу лихому», бо «брат твій лях, такий же, як і руський». Вустами Анастасія М. Костомаров стверджує власне розуміння державної політики, яка повинна ґрунтуватися на християнських засадах:

...Коли ви хочте щастя

І визволення милій Україні,

Так дійте вгодне Богу, а не бісу...

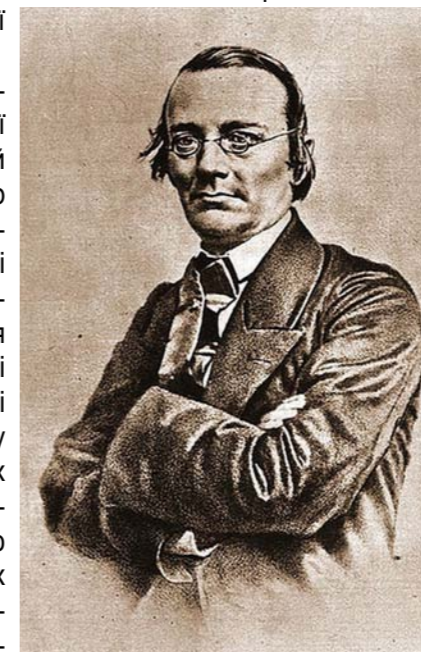
[...] Рука Господня помстників карає!

Але розмірковування автора про шкідливість помсти цим не вичерпуються. Він моделює ще одну сцену, якою мав на меті, так би мовити, наочно підтвердити, що прагнення відплати за своєю суттю несумісне з християнськими нормами співжиття, бо воно суперечить християнській заповіді про любов до ближнього й неминуче призводить до трагічного наслідку. Польський староста Францішек, бажаючи помститися Лисенкові, кидається на нього з шаблею. У

завзятому герці один одному завдають смертельних ран. Помираючи, староста просить Лисенка: «Друже! / Дай руку, і нехай в примірі нашій / Примириться із Польщею Україна!..». Натомість Лисенко наказує відпустити на волю усіх ворогів, бо, як він усвідомлює в останню мить свого життя, «і вояк будь мусить чоловік християнин». Лише простивши ворогові, Лисенко сам отримує прощення за власні тяжкі гріхи. Тому священник Анастасій говорить про нього: «Умер, як лицар і християнин». Зрештою, смерть Лисенка й Францішека – це не тільки логічний фінал, якого потребував трагедійний жанр. У ідейному сенсі – це ще й закономірна відплата обом за сумніви щодо справедливості слів Анастасія про християнське всепрощення, навіть і стосовно ворога.

У «Переяславській ночі» М. Костомаров змалював ще один високоромантичний образ – образ Марини, сестри Лисенка. Особиста трагедія дівчини в тому, що вона всім серцем покохала ворога – польського старосту.

(Продовження на 10 с.)

ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА

(Продовження з 9 с.)

Я, родом руська, ляха-недовірка
Як душу полюбила і за нього
Радніша йти на смерть, на катування!, –
відповідає Марина на дорікання брата. Але любов до батьківщини в неї сильніша. Тому вона, щоби довести Лисенкові вищість свого громадянського почуття, приводить Францішека на розправу до повстанців. Очевидно, цей вчинок – відступництво від коханого – завдав їй великого душевного болю. Перебороти його дівчині не під силу, тому вона вирішує піти в монастир.

«Сава Чалий» і «Переяславська ніч» – нове мистецьке явище в українській літературі. Це яскраві зразки драми ідей, яка знайде свій подальший художній розвиток у творчості Лесі Українки, В. Винниченка, М. Куліша, С. Черкасенка та ін.

У інших драматичних творах М. Костомарова спостерігається спроба кризь призму античної та національної історії торкнутися гострих суспільно-політичних проблем того часу. Так, у драмі «Кремуцій Корд» (1847) у завуальованій формі відтворено політично-атмосферичні правління Миколи I, зусією очевидністю засуджуються беззаконня, деспотизм і тиранія, ставиться питання про відповідальність правителя за свої вчинки перед історією тощо.

М. Костомаров – один з перших українських літературних критиків. З його іменем справедливо пов'язують новий етап в українській теоретико-літературній думці – «перехід в оцінці художніх явищ від емоційно-побутового емпіризму 30-х років до наукової критики та історико-літературних оглядів здобутків української літератури» (М. Яценко).

З-під пера вченого вийшла низка статей («Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке», «Об историческом значении русской народной поэзии», «Малорусская историческая народная поэзия», «Малорусская литература», «Воспоминание о двух малярах», «Кобзарь Тараса Шевченко. 1860», «Тарас Григорьевич Шевченко. 1814 – 1861», «Народні оповідання» Марка Вовчка», «Слово о Сковороді» та ін.), в яких проаналізував окремі явища українського літературного процесу перших десятиріч XIX ст. Одне з основних їх положень – відстоювання прав української літератури на розвиток рідною мовою і обґрунтування їх як суспільної необхідності. «Багато хто із сучасних рецензентів, – відзначав учений у праці «Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке» (1843), – називає прагнення писати українською мовою незрозумілою витівкою, але думають так безпідставно: прагнення це є потребою часу, бо виходить воно з того начала, яке

живить сучасну суспільність».

У багатьох своїх наукових і публіцистичних виступах М. Костомаров доводив, що українська мова належить до найдавніших, відзначав її лексичне багатство й граматичну самобутність. Упродовж усього свого життя він послідовно боровся за її права, виступав проти царських заборон, шовіністичних цькувань і принижень, постійно звертався до теми національно-культурного життя.

Особливо високо М. Костомаров підніс «Енеїду» І. Котляревського як перший твір, написаний живою українською народною мовою. У ній він побачив «три невід'ємних достоїнства»: по-перше, «правдиву картину українського життя»; по-друге, неповторний гумор, «з яким автор зображує пороки і смішний бік свого народу»; по-третє, її мову, «правильну, блискучу, народну найвищою мірою».

Велике значення для розвитку української літератури мала також, за твердженням М. Костомарова, творчість П. Гулака-Артемівського, Г. Квітки-Основ'яненка, К. Тополі, Л. Боровиковського, О. Бодяньського, А. Метлинського, Марка Вовчка і, особливо, Т. Шевченка.

Чимало зробив М. Костомаров і в галузі художнього перекладу. У його інтерпретації постали великі фрагменти з «Краледворського рукопису», поезія Шекспіра, Байрона, Міцкевича та ін.

Літературна діяльність М. Костомарова значно вплинула на становлення і розвиток нової української літератури. Завдяки їй українська поезія урізноманітнила тематику, розвила жанри елегії, ліричної пісні, історичної балади, філософської лірики, медитації, запровадила неримований ямб тощо.

В українській драматургії М. Костомаров першим звернувся до історичної теми, започаткував жанр історичної трагедії.

М. Костомаров – один з перших українських літературних критиків. З його іменем пов'язують виникнення культурно-історичної школи в національному літературознавстві.

У своїй основній праці – науковій діяльності історика – М. Костомаров також був видатним майстром художнього слова, талановитим живописцем митного.

І. Франко, визначаючи місце М. Костомарова в історії національного письменства, зараховував його до «визначних і талановитих діячів української літератури», а М. Драгоманов цинував його як «політичного діяча великої сили». «Ідеологічним провідником України», «загальноновизнаним ідеологом українства» називав письменника й ученого М. Грушевський.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

5.2 «БОЖЕ! БОЖЕ! ВЕЛИКАЯ СИЛО!» – ДРУГА МОЛИТВА-СКАРГА ЗА ПОКІРНИХ ЛЮДЕЙ, ЗА ПОМИЛУВАННЯ І СПАСІННЯ (ІЗ ПОЕМИ «ЄРЕТИК»)

«Кругом неправда і неволя,
Народ замучений мовчить /.../!»

...Боже! Боже!
Великая сило!
Великая славо! зглянься на людей!
Одпочинь од кари у світлому раї!
За що пропадають? За що Ти караєш
Своїх і покорних, і добрих дітей?
За що закрив їх добрі очі
І вольний розум окував
Кайданами лихої ночі!
...Не мені,
Великий Господи, простому,
Судить великі діла
Твоєї волі. Люта зла
Не дієш без вини нікому.
Молюся: Господи, помилуй,
Спаси Ти нас, Святая сило,
Язви язик мій за хули,
Та язви мира ізціли.
Не дай знущатися лукавим
І над Твоєю вічно-славой,
Й над нами, простими людьми!..»

бою за невольників. Розчарований і пригнічений колективним болем людства, поет запитується: «За кого ж Ти розп'явся, / Христе, сине Божий? / За нас добрих, чи за слово / Істини...» (Кобзар, К., 1987, «Кавказ», с. 264). Так, за нас «добрих» і за слово «істини» присягає «святий чех» Ян Гус у Вифліємській каплиці молитвою перед Господом і народом: «Боже! Боже! / Великая сило! / Великая славо! Зглянься на людей! / Одпочинь од кари у світлому раї! / За що пропадають? за що Ти караєш / Своїх і покорних, і добрих дітей? / За що закрив їх добрі очі / І вольний розум окував / Кайданами лихої ночі!..» «Неправда і неволя» створили невігойну, роз'ятрену рану Гусові, Шафарику та Шевченку, так званою долею-недолею, яка об'єднає їх та їхні народи слов'янські «Во ім'я Господа Христа / За нас розп'ятого на дереві» (Там само, «Єретик», с. 209).

Устами Івана Гуса Шевченко скаржитись гіркими сльозами Господові на незрозумілу причину, через яку допустилась на землі смертельна каторга над людьми.

(Продовження на 12 с.)

«Кругом неправда і неволя /.../ Окови адові!» – отаке життя на землі, і народ терпить його слухняно й смиренно перед Богом, бо не суперечитись нікому з небесами, і «Не нам діла Твої судить,» хоч на землі люди розвели справжнє «пекло», – пише Шевченко з любові за правду в поемі «Кавказ», присвяченій славному борцеві за незалежність і волю кавказьких народів Якову де Бальмену, художнику-аматору й офіцеру, що загинув у

Ян Гус перед Констанцьким собором

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 11 с.)

У Чехії невольне, пекельне життя, спричинене облудністю церковних діячів Ватикану та Авіньйона, із суперечливими двома папалітетами, що були одночасно суддями, законодавцями, священнослужителями і великими власниками земель, як і ненаситністю німецьких феодалів, – всіх носіїв лиха і страждань народу, – мотиви, через які правдивий Гус гостро засуджує їх перед Богом і благає в Господа прозоріння своїх земляків, визволення «з кайданів сліпоти», глупості й неволі, наведених лихим людством перед Божими очима «розбойниками, катами в тіарах», що все потоптали: «І нам, сліпим, передали/ Свої догмати!.. кров, пожари,/ Всі зла на світі, війни, чвари,/ Пекельних мук безкрай ряд.../ І повен Рим байстрят!/ От їх догмати, от їх слава» (Там само, с. 210). Поема і молитва Шевченка не є антирелігійна, вони не проти Господа-Бога, бо во ім'я Божої істини адресуються земним лиходіяч-«догматам», що купають невинних людей у крові, пожежах, у страхіттях воєн та чварів, щоб торгувати місцями в раю: «Хто безсвятої булли вмер – / У пекло просто; хто ж заплатить/ За буллу вдвоє – ріж хоч брата,/ Окриме папи і ченця,/ І в рай іди! Конець концям!» Хоч літературна молитва нерелігійна, без обов'язкових канонів, все ж таки зберігає звертальну і благальну форму до Господа Всевишнього, стриманість і специфічну манеру, як це буває у більшості молитов Шевченка, але в цій поемі, формально, переплітаються гостра іронія, сарказм та інвектива проти зневажників слави Господньої та долі людської. «Розбойники», «людоїди», «кати», «татарі», «злодії», «гади», «ченці з байстятами» і ін. на чолі з Папою та його «буллами» й індульгенціями, проданими за гроші, що дозволяли відкуповувати гріхи, навіть смертельні, щоб потрапити прямо в рай, і це – не вигадка Шевченка, а чиста-пречиста і ганебна історія. За свою гостру і гріховну мову герой поеми, що представляє вірно ідеї і думки Шевченка, теж мученика й борця за правду і волю, смиренно благає в Господа змилювання над собою і народом, зцілення духовного та спасіння їхнього – продовжує з народною смиренністю далі текст

вставної молитви. Герой поеми усвідомлює перед Богом свою велику гріховність, що не належить йому «судить великі діла/ Твоєї волі», і слізно благає змилювання над ним і людським світом. Для їхнього спасіння він благає суворо поранити й покарати його «за хули», тобто за різкий осуд язиком, та духовно ізцілити його любий народ, загоїти його морально-етичні рани і збагатити духовність, тільки не допустити «знущатися лукавим/ І над Твоєю вічно-славою,/ І над нами, простими людьми».

Помолившись, Гус піднімає вгору римську буллу й розриває її перед народом, чим вперше вражає присутніх, які вибухають нестримним реготом, як про це свідчить ліричний голос безпощадної іронії Шевченка: «Із Вифліємської каплиці/ Аж до всесвітньої столиці/ Луна, гогочучи, неслась./ Ченці ховаються... Мов кара,/ Луна в конграві оддалась, – / І похилилася тіара!»

Мужній жест самопожертвування принизливим реготом народу творить справжній землетрус у Ватикані та Авіньйоні між папами, кардиналами та всіма ченцями, які реагують розгублено, – відзначає Шевченко з глумом, іронією, сарказмом та інвективою: «Як гадюки в'ються/ круг тіари. Та нищечком,/ Мов коти, гризуться/ За мишеня... /.../ Та з орлами летять битися /.../ Против Гуса. І в Констанці/ Всіх ворон скликати!» Мужнього героя ждала безпощадна людська кара, яку сьогодні історія та церква вважають помилковими.

Літературні молитви Шевченка зберігають християнську традицію молитовності в народі, як ми підкресливали це нераз, і тому вони одушевлюють невмирущий «Кобзар» та посилюють необхідний зв'язок між поетом і народом, щоб разом благодати у Господа-Всевишнього милості і рівноправності, щоб Божа слава, правда і воля служили святою закономірністю для людства, як наполягав у своїй молитві-скарзі Ян Гус, любий Шевченку син чеського народу, перед близьким самопожертвуванням 600 років тому, щоб Всемогутній Господь не допускав «лукавим» нехтувати «вічною славою» на землі, не знущатися над простими людьми», а жити за Євангельським Письмом, за духовними цінностями єдності і любові.

Володимир АНТОФІЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ПРОЗА МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

Як прозаїк Михайло Михайлюк дебютував чотирма новелами («Синій смуток фіордів», «Дзвони з незвіді часу», «Він тоді любив іншу», «Чорна, мов неповернення, ніч»), що їх разом із творами Корнелія Ірода, Івана Ковача, Миколи Корсюка, Василя Кліма, Ореста Масикевича, Степана Ткачука, Івана Федька та ін. опублікував колективний збірник «Наші весни» (Бухарест, 1972). Заохочений першим успіхом письменник у 1974 р. видав збірку новел та оповідань «Біле-пребіле поле». Слід відзначити, що на той час ужинок українських письменників Румунії з прозового поля був ще дуже скромним. Книжками малої прози заявили про себе тільки Іван Федько («По новому шляху», 1960), Стеліан Груя Яцентюк («Колесо», 1964; «Пастух і дика черешня», 1973), Микола Корсюк («Роздоріжжя», 1973), Корнелій Ірод («Світлотінь», 1974), Іван Ковач («Явір, що в полі одинокий» 1974) і Степан Ткачук («Сузір'я предків», 1974). Та все ж це було неабияким свідченням того, що українська література Румунії впевнено спиналася на ноги, наполегливо шукала нових тем і форм їх художнього втілення. Власне це підтвердили нові прозові твори як вище названих авторів, так і самого Михайла Михайлюка, з-під пера якого вийшли романи «Не вір крику нічного птаха» (1981) та «Міст без поруччя» (1988), згодом об'єднані об'ємним томом у діалогію «Немилосердні наші ранки» (2001).

Вихід першого роману Михайла Михайлюка органічно вписався у розвиток романного жанру в українській літературі Румунії. Першими на цьому поприщі зросли твори «Лорана» (1974) і «Любов до ближнього» (1978) Михайла Небиляка, «Передодень» (1975) Корнелія Ірода, «Гора» (1978) Василя Кліма. Оцінюючи мистецькі достоїнства роману «Не вір крику нічного птаха», видатний український письменник Віктор Баранов відзначав, що в Україні «було зовсім мало творів такого рівня. І шкода, що український читач в Україні не знає такого прекрасного письменника, як Михайло Михайлюк. Якщо вжити спортивну термінологію, то з письмом такого рівня прозаїк Михайлюк сміло посідає місце в першій десятці українських письменників-романістів (і прозаїків взагалі). Це той рівень, з яким не соромно виходити на Європу»¹. Пізніше Михайло Михайлюк знову звернувся до малих прозових полотен, видавши збірки «Криниця під каменем» (2008), «Синій смуток фіордів» (2010) і «Заглухий дзвін» (2014). Частий перехід Михайла Михайлюка від малої до великої прози і навпаки зумовлюється, звичайно, не

стільки якимось технічними причинами, як передусім вимогою строгої організації сюжетного розвитку цілої системи художніх творів, події яких розгортаються у спільному просторово-часовому циклі.

Проза Михайла Михайлюка зацікавлювала багатьох критиків і літературознавців, які зосереджувалися на художніх особливостях малої прози (Магдалена Ласло-Куцюк², Іван Ребошапка³), поетиці романів (Магдалена Ласло-Куцюк⁴), їхній темі та ідеї (Лідія Ковалець⁵, Дан Хорія Мазілу⁶, Микола Корсюк⁷), психології протагоніста (Іван Ковач⁸, Лідія Ковалець), визначенні місця романів у літературному процесі (Магдалена Ласло-Куцюк, Віктор Баранов⁹) тощо.

Дана спроба досягнути творчості Михайла Михайлюка як художньо-естетичну цілісність розпочалася із розуміння, що проза цього автора – це не якась застигла форма, а замкнений в собі, постійно нуртуючий художній світ, схожий на незастиглу магму. Мотиви, образи й сюжети Михайла Михайлюка переходять/мігрують із новел у вірші, влітаються в романи, інколи зазнаючи мутації та видозміни. Автор, скажімо, може змінити імена героїв, ракурс погляду на події, що сталися в їхньому житті, проілюструвати певним сюжетом якусь схоплену ним – автором – метафізику. Але семантичне ядро конкретної історії, за яким згодом упізнається цей *мотив/образ/сюжет* і в новелі, і в романі, та й у вірші, завжди залишається недоторканим. Бо матеріалом творчості Михайла Михайлюка служить його власне життя, а також почуті реальні історії, що трапилися з його близькими, сусідами, односельцями, а то й випадково зустрінутими людьми. Саме ці мікросюжети стануть складниками метасюжету прози Михайла Михайлюка. Їхньою мовою автор говоритиме з нами – читачами – про свої спостереження за життям.

Етюдник художника. Імпресіонізм ранньої прози

Першу збірку малої прози Михайла Михайлюка «Біле-пребіле поле» склали п'ять циклів новел та оповідань. Деякі з цих творів автор назвав етюдями – малюнками, що дуже точно відбивають суть самих текстів. Часом це справді дуже лаконічні замальовки з натури, які згодом вписуватимуться у великі живописні полотна.

(Продовження на 14 с.)

ПРОЗА МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

(Продовження з 13 с.)

Так, у сентиментальній (за визначенням автора) новелі «Біле-пребіле поле» привертає увагу штрих-мотив моста без поруччя, який кілька разів виникає в потоці свідомості ліричного героя і є не то алюзією на давно минулу *Зустріч на мості з чимось/кимось*, не то мрією про майже неможливу, хоч бажану, таку *Зустріч у майбутньому*. Сенс відзначеного мотиву в новелі майже невловимий, але згодом цей ледь помітний ескіз стане цілою картиною – романом «Міст без поруччя».

В «Етюдів з журавлями» вражає виразний візерунок-образ журавлиного ключа, що мов «штик устромлений у божевільну даль» і наче «вкручується» у осінній простір, потім автор перенесе його в роман «Не вір крику нічного птаха».

На сюжетне полотно новели «Гальба пива» (пізніше ця новела, як і інші тексти зі збірок малої прози Михайла Михайлюка, перекочує в роман) будуть нанесені нові мазки так, що сумна історія двох закоханих – Іхтімії та Міхуцька – набуде зовсім іншого смислового й емоційного відтінку. Але про це згодом. Загалом же для творчості Михайла Михайлюка характерним є перетікання мотивів і навіть цілих сюжетів з однієї художньої форми в іншу. Усі ці етюди, новели, оповідання згодом стають віршами, влітають у канву фабули романів, дописуються, постають перед читачами в іншому ракурсі, набуваючи таким чином нових смислових відтінків. Словом, якщо зазирнемо в творчу лабораторію Михайла Михайлюка, то побачимо, що етюдник художника завжди відкритий, у ньому десятки ескізів, на мольбертах – полотна, з якими художник працює все життя.

Передусім хочеться відзначити, що «біле-пребіле поле» – це схоплений автором момент, знайомий усім творцям, – момент (майже інтимний) споглядання чистого листа білого паперу, який за мить почне оживати кольорами, емоціями, спогадами... І ось ця мить настає. Білий-пребілий лист вибухає фарбами – зеленою, синьою, червоною, чорною, рожевою. Герой першої новели «Дзвони з незвіді часу», прототипом якого є сам автор, син цвинтарного майстра, робить, перший крок у «незвіді часу». Цей крок починається з цвинтаря, тобто з місця, де життя і смерть якийсь момент нерозчленовано існують в одному просторі й часі, в білому-білому абсолюті, що синтезує всі кольори, а тому стає відправною точкою і для Автора, і для Героя. За мить до того він

– живий Герой – дивився на мертвого вуйка Василя і слухав розповідь того, хто опинився на межі між життям і смертю, – свого батька, а зараз він, почувши вічний поклик, який чують усі герої, долаючи страх «скотитися в безбарвний простір», долаючи жалість до батька, намацує стежку і розриває пуповину. І ми – читачі – знову спостерігаємо стару, як світ, але завжди захоплюючу (бо міфічну) історію героя, який рушає у великий світ, щоб потім, після всіх випробувань, перемог і поразок повернутися назад, щоб у скорботній позі Рембрандтового блудного сина пережити останнє повернення – повернення до себе. Але це буде потім, у пізніших творах – романах.

Зараз же наш білий-пребілий лист починає швидко покриватися яскравими по-імпресіоністськи широкими мазками, які, якщо на них дивитися зблизька, майже незрозумілі. Скажімо, ну що спільного між безіменним і позачасовим, майже Шевчуковим, бо в новелі не знаходимо жодних зачіпок, які оселили б його у певному часі чи просторі, хлопцем з першої новели «Дзвони з незвіді часу», який рушає у великий світ, дуже Марко Вовчковою дівчиною Іхтімією з новели «Гальба пива», надії якої на весілля з коханою людиною не виправдовуються, цілком сучасних нам Олівією з «Дороги в бажане неповернення», яку намагаються вилікувати в психлікарні від нав'язливих станів, та молодого інженера Івана, який приїжджає в Карпати вирішувати виробничу проблему, скрипалем Мануйлом, який ніби зійшов зі сторінок молдавських оповідань Михайла Коцюбинського?

Поки ми не відступили від усіх цих штрихів, візерунків, мазків на відстань, яка дозволить бачити цілу картину, ми можемо сприймати лише кольори.

Зелений. Зеленню як символом природи наповнена новела «Де веселка воду п'є». Зелень старезного ялинового лісу, в якому заховалося гірське село, зелені очі не то дівчини Марічки, не то Мавки, яка вже почула поклик Лукашевої сопілки, занурюють нас у позаісторичне справжнє буття на лоні природи, в абсолютну гармонію злиття з Усесвітом.

І раптом ось у цьому доброму світі відбувається щось по-справжньому жахливе, щось таке, що робить у ньому тріщину, в яку вривається хаос і божевілля як один з його виявів. Уже не яскраво-зеленою є трава на городі Іхтімії з «Гальби пива», а прим'ятою, бо поточили її суперниця Іхтімії Василина з Іхтіміїним коханим Міхуцьком – руйнується простий і комфортний світ, божеволіє Іхтімія, а згодом, як дізнаємося вже з діалогії, і Міхуцько. Іхтімія намагається повернути гармонію, вона зриває всю

цю прим'яту траву й приносить на весілля Міхуцька й Василя, що призводить до пожежі.

В іншій новелі Михайла Михайлюка нам знову нагадають про цю траву: кольору саме прив'ялої трави буде халат психічнохворої Олівії з «Дороги в бажане неповернення». Одування дівчини символізуватиме переведення до зеленої палати. Але поки що до неї можуть приходити так звані «здорові» й дзвонити в її палату зеленим дзвінком. Та поки Олівія хвора, вона перебуває в оточенні рожевого.

Рожевий. Божевілля в творчості Михайла Михайлюка рожевого кольору. Новела «Дорога в бажане неповернення» – це розповідь від першої особи. Оповідач відвідує в лікарні для душевнохворих знайому дівчину, низка трагічних випадків у житті якої привела її до спеціалізованого закладу. Уся будівля лікарні – стіни, меблі, одяг персоналу і навіть квіти – рожевого кольору, «а рожевість, суцільна навколишня рожевість, гасила роздуми, як тільки вони переходили у сферу сумнівів і здивувань»¹⁰. Рожевий, як бачимо, не має негативних конотацій. У новелі «Неймовірно рожевий сніг» рожевий колір – це ілюзія, елемент сну цілком розсудливого чоловіка, але ця ілюзія додає життю барви, витягує людину з кола повсякденних, стереотипних, часто нав'язливих, хоч, може, й цілком раціональних, думок.

Синій. У ранній збірці малої прози Михайла Михайлюка імпресіоністичний струминець є дуже відчутним. Для імпресіоністів – згадаймо полотно Клода Моне, Огюста Ренуара, Едгара Дега – синій колір один з найважливіших. «Синій смуток фіордів» – назва етюдів зі збірки «Біле- пребіле поле». Будучи, по суті, поезією в прозі, етюд побудований як діалог, крізь який рефреном проходять словосполучення «синій смуток», «синє щастя». Цей текст занурює нас у своєрідну – синестезійну – реальність, коли змішуються зорові (синій), дотикові (холод) й слухові (музика Гріга) відчуття, коли гаряче за мить здається холодним, рідне – чужим, а любов – нелюбов'ю. Подібних текстів у Михайла Михайлюка небагато, окрім названого, це етюди «Море чомусь називають синім», «Біле-пребіле поле», «Етюд з човном». Синьою барви в цих творах смуток, море, очі важливої жінки, тіні, врешті-решт мрія. Важко – так завжди з поезією – раціоналізувати прочитане, бо працюють ці твори на медитативно-емоційному рівні. Зрозуміло, – так завжди в імпресіонізмі – що художник схопив момент важливої істини, яка не є однозначною, бо не залежить від його, нашої чи будь-чиєї оцінки, яка якраз тому і є істиною, бо мерехтить різними смислами, які зникнуть, як тільки втрутиться раціо.

До цієї синьої емоції – «несказане лишилось неказаним» – наш автор повертатиметься знову й знову. Навіть коли Михайло Михайлюк відійде в пізніших своїх творах від імпресіоністського письма, етюд «Синій смуток фіордів» увійде в діалогію, а пізніше заголовок цього твору стане назвою його чергової прозової книжки.

Збірка малої прози «Біле-пребіле поле» Михайла Михайлюка, як бачиться, дуже схожа на збірку поезій, у тому розумінні, що, заряджена мінорним настроєм, вона не сконцентрована на одній наскрізній темі, яка б об'єднала всі твори в певну художньо-смыслову єдність, надто вже різні за часом, місцем, манерою написання тексти. Об'єднання відбудеться згодом – у діалогії «Немилосердні наші ранки».

1 Баранов В. Лист до Михайла Михайлика від 30 липня 1994 р. // Наш голос. – 2014. – Вересень. – Ч. 243. – С. 21.

2 Ласло-Куцюк М. Дійсність у новелі / Магдалена Ласло-Куцюк // Рад. літературознавство. – 1988. – № 11. – С. 18 – 25.

3 Ребошапка І. Многая літ вельмишановному ювілярові – майже акордами музики Едварда Гріга (До 75-річчя Михайла Михайлюка) / Іван Ребошапка // Наш голос. – 2015. – Жовтень. – № 256. – С. 5 – 6.

4 Ласло-Куцюк М. Засади поетики / Магдалена Ласло-Куцюк. – Бухарест: Критеріон, 1983. – С. 270 – 278.

5 Ковалець Л. Творчість як звільнення: роман Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха» / Лідія Ковалець // Наш голос. – 2014. – Квітень. – № 237. – С. 16 – 17; Ковалець Л. Ідучи власною дорогою (Про роман Михайла Михайлюка «Міст без поруччя») / Лідія Ковалець // Наш голос. – 2014. – Липень. – № 241. – С. 16 – 17.

6 Мазілу Д. Х. Від поезії до прози / Дан Хорія Мазілу // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1982. – С. 139 – 144.

7 Корсюк М. «Знаю, що не схибите дорогу...» / Микола Корсюк // Наш голос. – 1990. – Вересень. – № 3. – С. 2, 4

8 Ковач І. В шуканнях моральної точки опори / Іван Ковач // Обрії. – Бухарест: Критеріон, 1989. – С. 137 – 140.

9 Баранов В. Лист до Михайла Михайлика від 30 липня 1994 р. // Наш голос. – 2014. – Вересень. – Ч. 243. – С. 20 – 21.

10 Михайлюк М. Біле-пребіле поле: новели та оповідання / Михайло Михайлюк – Бухарест: Вид-во Критеріон, 1974. – С. 19.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЦЕРЕМОНІЯ НАГОРОДЖЕННЯ ПЕРЕМОЖЦІВ I-го ВИПУСКУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНКУРСУ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

У вівторок 19 липня у приміщенні готелю Форумерг відбулося врочисте преміювання переможців I-го випуску Національного конкурсу «Юні українські таланти Румунії». Цей конкурс був запропонований Комісією з питань культури Союзу українців Румунії, до якої входять: Михайло Трайста (голова), Анна Самбор (заступник голови), Іван Кідешук (секретар), Георгіє Мунтяну та Анна Берей (члени комісії), і підтриманий головою СУР, депутатом Миколаю-Мирославом Петрецьким, і ухвалений Радою Союзу українців Румунії.

Метою та основними завданнями цього конкурсу є відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії, знайомство з юними талантами,

встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом роботи і створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

Конкурс проводився у 4-х вікових категоріях:

I категорія 6-9 / років 0-4 класи;

II категорія 10-13 років / 5-8 класи;

III категорія 14-17 років; / 9-12 класи;

IV категорія 18-30 років / студенти та молодь;

і в 3-х номінаціях:

Література (поезія, коротка проза та есе);

Живопис (класичний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню, оголена натура, анімалістика, архітектурний живопис), експериментальний живопис та графіка.

Музика (вокал: солісти, дуети, естрадний вокал, народний вокал, академічний вокал, джазовий вокал; інструментальна музика: скрипка, віолончель, баян, акордеон, гітара, фортепіано, духові інструменти; оригінальне мистецтво: художнє читання, естрадні мініатюри і т. ін.)

Конкурсні твори оцінювали комісії за десятибальною шкалою і за результатами голосування журі був складений рейтинг конкурсантів і розподілені місця в кожній номінації і по вікових групах. Остаточний склад конкурсних комісій (журі) був затверджений Комісією з питань культури Союзу українців Румунії за 10 днів до початку Фестивалю-конкурсу:

Конкурсна комісія у номінації «Література» складалася з голови комісії головного редактора часопису «Український вісник», письменника Михайла Михайлюка та чотирьох членів: головного редактора часопису «Вільне слово», письменника Івана Ковача, головного редактора дитячого журналу «Дзвоник», письменника Миколи Корсюка, головного редактора літературного журналу українських письменників Румунії «Наш голос» Ірини Мойсей та лектора Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя, доктора філологічних наук Міхаєлі Гербіль.

Музичні таланти конкурсантів оцінювала комісія, яка складалася з голови комісії

Учасники Національного конкурсу «Юні українські таланти Румунії» та гості церемонії нагородження переможців на запрошення голови СУР депутата Миколи-Мирослава Петрецького відвідали Парламент Румунії

диригента верхньорівнянського хору «Ровенські голоси», хореографа танцювального ансамблю «Соколята», викладача музики Джети Петрецької та чотирьох членів: голови Карашсеверінської повітової організації Союзу українців Румунії, диригента Копашильського хору «Зелена ліщина», відомого композитора Івана Лібера, лідера фольк-гурту «Акум», румунського кантавторе, композитора і співака Міхаїла-Данієла Васілеску, заступника голови Союзу українців Румунії, викладача-пенсіонера Анни Самбор та викладача-пенсіонера Анни Берей.

Живопис оцінила комісія у складі голови комісії викладача малювання Ліліяни Пасенчук, скульптора Георгія Мунтяну, письменника, викладача-пенсіонера Івана Кідешука та вищезгаданих Джети Петрецької і Анни Самбор.

Після нелегкої місії, яка випала конкурсним комісіям, були встановлені переможці.

Література:

Перше місце у другій віковій категорії зайняла **Шойман Наташа** за прозовий твір «Пригоди мого дитинства».

Перше місце у четвертій віковій категорії зайняла **Гріль Кріна** за прозові твори «Різдвяне бажання», «Віщій сон», «Посмішка» та «У мене дві рідні мови», і поезії «Зимові свята», «Кохання», «Моя мова».

Друге місце у другій віковій категорії зайняла **Тереля Ясміна** за прозові твори «Зустріч зими» та «Різдвяне відчуття».

Друге місце у четвертій віковій категорії зайняла **Дяк Сара** за поетичні твори «Видно край далеко

за горами» і «Неначе синьо-чорне небо впало».

Третє місце у другій віковій категорії зайняв **Попович Фабіян** за поетичні твори «Весна» і «Тане сніг».

Третє місце у четвертій віковій категорії зайняв **Татаріу Юліян** за поезію «Мрія».

Голова СУР депутат Микола-Мирослав Петрецький привітає учасників Конкурсу. Переклад промов успішно забезпечив письменник Корнелій Ірод

Відзнаки отримали **Тереля Меліса**, друга вікова категорія за поезії «Сніг» і «Радісний день» та Боднарук Наталка, четверта вікова категорія, за поезії «Самотність» та «Марамориш, рідний краю».

Живопис:

Перше місце у першій віковій категорії зайняли Шімота Аїда та Фрасін Руксандра.

Перше місце у другій віковій категорії зайняли Ясіновські Андрея та Трайста Степан Християн Давид.

Перше місце у четвертій віковій категорії – Унгурану Меделіна.

Друге місце і першій віковій категорії – Дубей Джулія та Урсу Тамара.

Друге місце у четвертій віковій категорії – Шова Лариса.

Третє місце у першій віковій категорії – Попович Франческа.

Третє місце у другій віковій категорії – Ківерга Данієл.

Відзнаки отримали Романюк Георгіє, перша вікова категорія, Гопша Чезар, Нікіфор Габрієла та Петрашук Клаудіу, друга вікова категорія.

Головний редактор часопису «Вільне слово», письменник Іван Ковач привітає учасників і організаторів Конкурсу

(Продовження на 18 с.)

ЦЕРЕМОНІЯ НАГОРОДЖЕННЯ ПЕРЕМОЖЦІВ I-го ВИПУСКУ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНКУРСУ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

(Продовження з 17 с.)

Музика:

Перше місце у другій віковій категорії зайняли Бобик Марія і Челенюк Кріна (народний вокал) та Брашовяну Маріян (скрипка).

Перше місце у третій віковій категорії – Грінь Ніколета (скрипка).

Перше місце у четвертій віковій категорії – Панчек Петро (скрипка) та Боднарук Наталія (народний вокал).

Друге місце у четвертій віковій категорії – Миколайчук Роксана (народний вокал).

Відзнаку отримав Георге Роберт-Андрей, четверта вікова група (естрадний вокал).

Переможці були нагороджені грамотами, книгами, виданими Союзом українців Румунії, та грошовими преміями. Також грамоти і книги отримали всі учасники конкурсу.

На врочистому преміюванні переможців I-го випуску Національного конкурсу «Юні українські таланти Румунії» були присутні голова Союзу українців Румунії депутат Микола-Мирослав Петрецький, який вручив переможцям грамоти, головний редактор секції нацменшин румунського телебачення TVR 1 і голова Бухарестської громади сербів Борис Велімірович, голова з питань культури та книговидавництва Партії ромів, відомий режисер, співак та актор Валентин Рупіце, голова секції прози Спілки письменників Румунії, письменник Аурел Марія Барос, щирий друг української громади Бухаресту, поет та літературний критик Дан Марта і, звісно, українські письменники

Вокально-інструментальний гурт «Червона калина» подарував учасникам заходу низку чудових українських пісень

та журналісти Румунії: Корнелій Ірод, Іван Ковач, Ірина Ковач, Ірина Мойсей, Микола Корсюк, Роман Петрашук, голови конкурсних комісій: Михайло Михайлюк, Джета Петрецька та Ліліяна Пасенчук, а також перший заступник голови СУР Богдан Мойсей та голови Бухарестської та Ботошанської органіцій – Ярослава Колотило та Віктор Семчук і представник Посольства України в Румунії Олена Кузьменчук.

Високоповажні особи у своїх вітальних промовах підкреслили вагомість конкурсу і привітали переможців, всіх учасників та організаторів.

Прикрасили урочистість преміювання виступи капели «Черемош», яка прибула на цю подію з Верховинського району (Україна), гурту «Червона калина» з Мараморощини, дует Миколи Гріня з його дочкою Ніколетою з Малих Реміт та Міхаїл-Данієл Васілеску.

Накінець хочу висловити велику подяку голові Мараморської повітової організації СУР пану Мирославу Петрецькому, голові Сучавської повітової організації СУР інспектору Іллі Савчуку та голові Карашсеверінської повітової організації СУР панові Івану Ліберу за їхню підтримку і внесок в організацію цієї події. Честь і хвала вам, панове!

Також хочу висловити подяку членам конкурсних комісій, членам Ради Союзу українців Румунії і, не в останню чергу, всім учасникам конкурсу!

Капела «Черемош» прибула з Верховинського району (Україна) на церемонію нагородження переможців Конкурсу

(Фото Миколи Гріня)

Не стійте, коні

(Для двох рівних голосів)

Слова Михайла ВОЛОЩУКА

Музика Івана ЛІБЕРА

Маршово

1. Не стій-те, ко-ні, бі-ля бра-ми, Ле-тять в сте-
даль хай іс-кро-ю ко-пи-та По-над ту-

пи, у да-ле-чїнь, Не-сїть, як хо-че-те, із ва-ми
ма-ном бе-ре-гїв Дзве-нить у про-сто-рі роз-ли-та

Ду-мок мо-їх шум-ку би-стрїнь у
Пе-чаль са-міт-нїх я-се-нїв.

даль, у даль, во-ро-ні ко-ні, Ли-

ше не ви-бий-те з сїд-ла, Хай

об-ли-ва-є ві-тер скро-ні Сви-

тан-ком віч-нос-ті кри-ла. // У // // У //

«Лине пісня над Дунаєм» разом з хором села Пардіна

В період 23-30 червня 2017 р. на запрошення Союзу українців Румунії повіту Тульча делегація від Товариства зв'язків з українцями за межами України (Товариство «Україна-Світ») за участю голови секретаріату Товариства Алли Кендзери, лауреата національної премії України імені Тараса Шевченка Валентина Сперкача, заслуженого діяча культури України Володимира Гонського, лауреата міжнародних конкурсів, бандуристи Світлани Ніканорової взяли участь у культурологічно-мистецькому кінофестивалі козацьких фільмів населеними пунктами Фінтина Марє, Чукурова, Теліца, Тульча, Пардіна, Кілія Веке (Стара Кілія), Святий Георгій (Катерлез), Караорман, Крішан, Летя і Суліна, де проживають українці – нащадки задунайських козаків. Під час фестивалю демонструвалися документальні, художні та мультиплікаційні фільми на козацьку тематику.

Один із фільмів, який було показано на кінофестивалі, – «Запорожці за Дунаєм», знятий у 2013 році творчою групою українських кінодокументалістів у складі двох осіб, кінорежисером Валентином Сперкачем та кінооператором Олександром Фроловим, у Румунії, на території Добруджі. В основу фільму лягли реальні долі нащадків козаків-українців, які проживають нині в місцях, де колись існувала Задунайська Січ. Автори фільму показали їхній побут, уподобання, самотність, мову, традиційно-побутові стосунки в сім'ях. Творчий

Фото на пам'ять з жителями с. Теліца на чолі з мером Мар'яном Найманом

Алла КЕНДЗЕРА, голова секретаріату Товариства «Україна-Світ»

Перший фестиваль козацьких фільмів у Румунії

групі була надана можливість побувати на території Румунії, відвідати повіт Тульча, села Теліца, Караорман, Катерлез, Дунавець, Крішан, Летя, говорити з людьми – нащадками славних лицарів козаків-запорожців. У документальному фільмі простежується історія запорізького козацтва в розвитку із залученням колоритних персонажів, з їх розповідями, свідченням, і, які викликали жваве зацікавлення багатьох людей, бо мають незаперечне загальнолюдське значення.

Перший кінофестивальний день розпочався в с. Фінтина Марє

До показу у кінофестивалі було включено перегляд художньої стрічки «Пропала грамота», автор сценарію якого Іван Драч, та низку мультфільмів на козацьку тематику режисера Володимира Дахно.

Надзвичайно цікавими були зустрічі з глядачами-нашими українцями, які чекали нас з хлібом-сіллю, а після огляду кінофільмів – спілкування та спільне виконання українських пісень. Треба відзначити, що проживають у селах, як і у нас в Україні, переважно старші люди, а молодь розлетілась по світах на заробітки. Надзвичайно приємно було зустрінутися з дуже щирими і відкритими людьми, які прагнули повідати нам свою особисту історію життя, згадати про українські школи, де вони вчилися, і які були закриті у 50-х роках. Більшість глядачів не вірили, що ми приїхали з Києва, мовляв, це дуже далеко і за їх життя ми перші, які приплили до них з України. Мене здивували у селах-комунах маленькі двоповерхові котеджі з чудовими квітами перед будинками.

Дорослі і молодь на перегляді у селі Пардіна

Українські села Фінтина Марє, Чукурова, Летя, мов із стародавньої картини про життя українського села, хати чепурненькі, в середині гарно прикрашені, носять чисто український будівельний характер і ховаються в зелені. Вразили сучасні українські школи та будинки культури за європейськими стандартами, в яких і проходили наші кінопокази.

Було приємно чути гарну українську мову, яку зберегло від своїх дідів старше покоління, але діти і молодь майже не говорять українською. Українці зберегли добруджанські пісні та старі обряди. Народні

В українському осередку села Крішан діти дивляться мультфільми

хори сіл Пардіна, Летя, Тульча, Крішан в пісенному репертуарі мають багато історичних пісень, які співають багатоголоссям. У селі Летя молоді дівчата самі визвалися декламувати Тараса Шевченка.

Товариство «Україна-Світ» привезло подарунки глядачам – сувенірні браслети з написом «Слава Україні» та сучасні писанки, які радо приймали українці.

За оцінкою глядачів перше місце у номінації «художній фільм» отримав фільм за сценарієм Івана Драча «Пропала грамота», в номінації «документальне кіно» – стрічка «Задунайські козаки» режисера Валентина Сперкача, в номінації «мультиплікаційний фільм» – мультфільми режисера Володимира Дахно, була

відмічена робота Аліна-Михайла Черненка та Адріана Черненка за дубляж та титрування фільмів румунською мовою.

На урочистому закритті кінофестивалю в місті Суліна Тульчанській повітовій організації СУРУ було подаровано бандуру для роботи Школи молодого бандуриста (подарунок був ініційований Товариством «Україна-Світ», а до його придбання долучилися Українська Всесвітня Координаційна Рада, Міжнародний благодійний фонд національної пам'яті України, Одеський університет ім. Мечникова в особі декана

Цінний дар для Школи молодого бандуриста

історичного факультету В'ячеслава Кушніра, екс-посл Олександр Макаренко та окремі жертводавці).

Від творчого колективу Товариства передаю велику подяку керівництву Союзу українців Румунії за підтримку цього заходу та організатору кінофестивалю Дмитру Черненку, керівникам та членам українських громад повіту Тульча, які допомагали його проведенню.

Кінофестиваль документальних та художніх фільмів на козацьку тематику містами і селами, де проживають українці-нащадки Задунайських козаків, мав своє завершення на святі «Українського борщу з риби», на який припливли човнами українці – вже наші рідні серцем і душою – з українською піснею, де ми мали можливість ще раз переконатися, що українці в Румунії є і будуть, поки козацька слава не вмере, не загине!

До зустрічі, дорогі наші українці

Іван ЛІБЕР

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЬО-КУЛЬТУРНА ПОДІЯ У МАЛИХ РЕМЕТАХ

На запрошення голови СУР-у депутата Румунського Парламенту пана Миколи-Мирослава Петрецького ми разом із професором Михайлом Бобиком відвідали село Малі Ремети, що належить до комуни Машлог Тіміського повіту.

До цієї поїздки нас спонукала не лише гарна літня погода, але й бажання бачити і оцінити навколишню природу, пізнати українців із інших околиць і, чому би й ні, почути говірку і пісні одної із чудових марамороських околиць, а саме Вишавської Долини, яка давно уже відпровадила своїх синів і дочок у далекий, але родючий край.

Назва Малі Ремети не дуже підходить селу, що займає площу, довжину і ширину якої не може охопити людське око.

Перше, що вражає при в'їзді в село, асфальтована не лише повітова дорога, але й усі вулиці села. Гарні, просторі і побілені ясною фарбою хати відразу створюють гарний настрій у подорожнього.

Мешканці села, навіть прагнучи довести, що вони «пани», ніяк не можуть приховати те, що вони походять із Вішовильдю. Слухаючи говірку гарних жінок і чоловіків, думка мимоволі летить у Вишавську Долину, або як ще кажуть Устя Тиси або Валя Вішеулуй, туди, де, відколи світ,

приходить до нас Тиса, де гуцульська співанка не має кінця, де споконвічно живе краса природи і людей.

Але повертаємося думкою до Малих Ремет, щоб сьогодні, 25 червня 2017 року, побачити не лише село, але й подію, яка відбудеться у місцевому будинку культури.

Заходимо в подвір'я, де нас зустрічає особисто голова Союзу українців Румунії і депутат Румунського Парламенту Микола Мирослав Петрецький, людина повна оптимізму, енергії і доброї волі, аби розв'язати всі проблеми і не допустити слово і діло, які плутають добрий хід справ.

Дуже приємно, коли бачиш молодих людей, які хочуть глибоко пізнати українські справи, щоби прийняти відповідні міри для поліпшення життя.

Тут, на подвір'ї, вже багато людей, усі є про що поговорити, люди діляться враженнями, балакають із знайомими, заводять нові знайомства.

Треба іще згадати, що голова СУР-у прибув не тільки із дружиною. Із ним до Малих Ремет приїхали і близькі його співпрацівники, а саме Генеральний секретар СУР-у Люба-Ірина Горват та заступник голови СУР-у письменник Михайло Трайста.

Підійшов час, і господарі оголосили початок події.

Перший заступник голови Тіміської повітової організації СУР-у Михайло Дрозд привітав присутніх і запросив до слова голову СУР-у пана Миколу-Мирослава Петрецького.

У своїм слові голова СУР-у звернув увагу на позитивні сторони діяльності місцевої організації, головою якої є Микола Грінь, і відмітив прагнення місцевих українців зберігати і поширювати їх культуру і традиції.

У продовженні були запрошені до слова гості, журналісти, ведучі україномовних радіопередач, керівники відділів культури, які відмітили активність місцевої організації і відділу культури.

Далі розпочався концерт, який створив приємну атмосферу для всієї публіки. Виступили «домашні артисти» Анна Грінь (солістка), Ніколета Грінь (скрипка) та Микола Грінь (най). Цей колектив заповнив публіку, тому що його пісенний репертуар складався із найкращих українських пісень, відомих та невідомих глядачам. Микола Грінь із його наєм добре відомий українцям усього Банату, бо не раз, не двічі він виступав у селах і містах Банату. Ніколета, улюблена скрипачка Тімішорського музичного лицю і української публіки Банату, разом із своєю матір'ю Анною вона вкотре зачарувала глядачів.

Під час виступів представників культури публіка почула дуже цікаву інформацію про те, що минулими роками в мараморському селі Верхня Рона відбулася дуже важлива

подія – святкування 225 років від заснування школи. Треба підкреслити, що в ті роки у школі викладовою мовою була українська.

Концерт продовжився виступами різних художніх колективів, запрошених на подію. Особливу увагу і симпатію публіки завоював дитячий хор із Вишавської Долини під керівництвом проф. Анни Грінь. Цей колектив виглядав чудово, маленькі хористи, хлопці і дівчата, були одягнені у вишивані сорочки, на головах хлопців – капелюшки, оздоблені квітковими букетиками і дзеркальцями, а у дівчат – чудові віночки. Маленькі акордеони у руках дітей видавали сильні звуки. Вони співали дуже гарно і акуратно. Між іншими, вони виконали пісню «Черешневий цвіт» на слова Павла Романюка. Ще й сьогодні у вухах звучить їхній спів: «Доспіють черешні, – все не прийде». Дуже гарно співали ті маленькі, гарні і чемні діти.

До сюрпризів концертної програми можна віднести і те, що колишня учасниця цього колективу, одна із тих дівчаток, що ще кількома роками тому співали в цьому чудовому хорі, сьогодні прибула на подію із таким же дитячим колективом, яким сама керує, – це професорка Марія Яворовська, яка сама віртуозно володіє акордеоном.

Подія, яка відбулася 25 червня у Малих Реметах, пройшла у добрих умовах і, безперечно, сягнула

своїєї мети стосовно культурного виховання. І нашим спільним бажанням є те, щоб чим більше таких подій відбувалося для загальної користі і душевного блага всього українства.

(Фото Миколи Гріня)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXII)

Фольклористика. 14. Статейні наукові осмислення

(Продовження з № 276)

Поряд з фольклорними взаєминами румунсько-українськими (слов'янськими) та древньоіндійсько-південно-східноєвропейськими, коротко представленими у попередній статті журналу «Наш голос» на червень, інші взаємини автор даної статті розглянув у ряді розвідок, починаючи з Гомерових поем, беручи до уваги одну з фундаментальних закономірностей народної культури – виявлення у народній творчості загального – конкретним, універсального – національним. Гомерівські поеми сповнені безліччю фактів народної творчості. Це викликало у вчених, уже починаючи від Гегеля, здогад, що ці твори постали на основі ранішої уснопоетичної традиції. Таку думку поділяв і відомий румунський їх зразковий перекладач Джордже Мурну, вважаючи гомерівські поеми «басейном», в який влились довоколишні потоки, чи «сталактитом», що народився і був вилитий тривалим «фільтруванням» різноманітних вод. Необразним стилем і точно у цьому питанні виразився теперішній професор грецької філіології Бухарестського університету д-р Лівіу Франґа: «Генезис різних специфічних аспетів грецької епопеї (він має на увазі *Іліаду*, до перевидання перекладу якої 1985 р. написав передмову – *I.P.*) в своїй ініціальної фазі знаходиться в прямому зв'язку з усним передаванням *раніше створених епічних уривків чи кілець*»¹ (курсив н.– *I.P.*). Про грецькі витоки в українській культурі висловлювалось чимало вчених. Володимир Радзикович, наприклад, пояснював сприйняття грецьких виток українською культурою «географічним положенням України на межі двох окремих світів», «зустріччю, перехрещуванням, сплітанням й перемішуванням культурних впливів» між Сходом і Заходом, Північчю і Полуднем», впливи, яких «український народ перетворив у вогні свого почування, вирізьбив силою уяви, витворюючи окремі дорогоцінні клейноди»².

Один з українських дорогоцінних клейнодів – це колядка *Дівчина пере білизну*³, яку автор даної статті розглянув у широкому слов'янському та румунському колядкових та весільних (і у східних народів) контекстах, для витворення якої, можливо,

українські співці, згідно з думкою Радзиковича, «у вогні свого почування» «силою уяви» поетично «автохтонізували» ту ж обрядову значеннєву передвесільну дію древньогрецької дівчини Навсікаї, дію опоетизовану Гомером в *Одіссей* (в VI-й книзі, 115-116)⁴. Символічне значення дії прання білизни розшифрував ще Потебня, який підкреслював, що весільні дари в колядках символізують саму же наречену («Бель – сама невеста», твердив він), а «прання білизни, – підсумовував теж він, – це стан нареченої» («Бель белить – состояние невесты»)⁵, яка до прийдешнього весілля занята готуванням дарів або, як блискуче обгрунтував на початку ХХ ст. французький вчений А. Ван Геннеп, даний дівочий стан – це один з відрізків переходових ритуалів, які закінчуються лімінальним «порогом», переступом якого дівчина переходить у стан жіночий⁶. Якраз в цьому стані знаходиться Навсікая. У сні богиня Мінерва звертає увагу діви: «*Прекрасні твої шати/ Неприми лежать, незабаром й весілля./ Коли прийде тебе саме тобі їх одягати./ Ними ж і тих обдарувати./ Що прийдуть тебе до себе взяти...*» (Кн. VI,33-37) (...) «*Ти довго не будеш дівувати [майже тими ж словами виражається і дівоча мати в українській весільній обрядовості – I.P.]/ Найзнатніші люди тебе заміж хочуть взяти*» (VI,44). Богиня наказує їй виконати цю дію таки наступного дня: «*Вдосвіта вставай, як тільки на день почне розвиднятися*».

Відомий знавець давньогрецької культури Паусаніс відзначає, що тема прання білизни була модною в античному живописі. Скриньку з храму богині Гери, наприклад, прикрашала майже тотожня картина: на возі сидять дві діви. Одна з них, напевно, рабиня, тримає віжки і поганяє запряжену пару ослів, а та, що поруч, в серпанку/вуалі (отож, наречена; наречени й по цей час на весіллі в серпанку – *I.P.*), «то, здається, Алкіноєва дочка Навсікая, яка їде випрати сімейну білизну», підсумовує Паусаніс⁷.

Дія передвесільного прання білизни (нареченої й її сім'ї) і в народів південно-східної європейської зони становила ритуалізований відрізок (Геннеп) весільного церемоніалу. Б.П.Хаждеу подає інфор-

мацію, що в румунів ця дія відбувалася «в суботу вечором напередодні весілля», коли наречена готувала придане (включно і випрані весільні дари – *I.P.*) і ждала жениха, щоб прибув возом (як в древніх греків і в українців) *забрати її додому* (курсив н. – *I.P.*) разом з приданим⁸.

З вищеподаних інформацій випливає «класична», так би мовити, двовідріzkова модель колядок, найпоширеніша в українському репертуарі: *дівчина пере на воді білизну* (А) + *її та випрані речі привозять додому* (Б). Перший відрізок, як було сказано вище, виражає передвесільний стан дівчини, а другий, *привезення чи забрання дівчини додому*, – символічно виражає перехід нею ритуального порога, тобто її одруження. Доставляння дівчини додому, тільки не до батька, а до її милого-жениха зображено в колядках по-різному: в румунів – її умиканням з місця прання білизни, у поляків – її доставлянням до милого колядниками, в українців – привезенням милим, внаслідок просьби дівчини (просьби, яку відмовляють батьки, брат і сестра, і тільки милий задовольняє = найпоширеніша в українців поетична модель «випробування любові»), а в Гомеровій поемі Навсікая знайомиться з Уліссом під час прання білизни і разом з ним прибуває возом до свого батька додому (по суті, вона його привозить, як часто в українських колядках дівчина виконує специфічну парубкові дію – факт, названий у фольклорній поетиці *обрядовим паралелізмом* – *I.P.*). Така розв'язка дії древньогрецької поеми – не колядкова, не символічна, бо по волі богів Улісс не одружується з Навсікаєю, а продовжує свій зворотній шлях до Ітаки, де вже понад два десятиліття його жде вірна дружина Пенелопа.

Інша універсалія, відома в древньоіндійському фольклорі, в античному та у народів південно-східної європейської культурної зони, це стереотипний мотив *змагання молодців за руку дівчини*, яка потім стає дружиною переможця, як правило, третього з них, найсправнішого. На змагання молодців спонукує дівочий батько або сама дівчина, символом якої інколи є *фортеця*, в якій вона знаходиться, а здобуття фортеці символічно виражає здобуття дівчини⁹. Цар королівства Панчачи, наприклад, із древньоіндійського міфу, вирішивши видати заміж свою дочку, організує весільне змагання, в якому беруть участь спочатку царевичі, потім сильний Карна і, нарешті, непереможний красень-мисливець Арджуна, якому на знак перемоги царська дочка-красуня Драупаді дарує гірлянд, що «узаконює» їхнє одруження¹⁰. Цей же фольклорний мотив із тією ж весільною конотацією (заклучення шлюбу)

зустрічаємо в Гомера. Женихів-претендентів на руку Пенелопи спочатку закликає її син Телемах: «*Отож нуте, сватачі, зараз до бою./ Винагорода – це жінка./ Якій жодна інша не рівня у всій Ахайї й фортеці Пілос*» (*Одіссея*, XXI, 143-145). Далі слідує виклик самої Пенелопи (= ідентична паралель подібного заклик дівчини в румунських та болгарських колядках): *винісши великий лук Улісса, Пенелопа «На порозі прекрасної світлиці стала/ Усячій вуалі на обличчі...» [= як будь-яка наречена – I.P.] (88-89) + «Горді ви, мої сватачі, наваляю вторглись/ У мій дім...» (92-93) + «...даю нагоду воювати/ І позмагатися: кладу пред вами лук./ Оцеї великий лук Улісса./ І хто ж / Управно його натягне/ Й стріла проникне всі/ Обрухи, моїм мужем буде» (98-103)*. Після чергових невдалих спроб ряду претендентів переможцем стає найсправніший зі всіх, тобто Улісс, переодітий в жебрака, заново стаючи мужем Пенелопи.

Універсаліями є й вираз-заклик до змагання, в українців – *волає*, в румунів – *strigă, poruncește* (*кричить-викликає, наказує*), в болгар – *вика, провика* (*викликає*), а також місто-фортеця (місце перебування дівчини), що являє собою «майже універсальний символ місця захисту»¹¹, співвідносний в колядках з такими ритуалізованими топосами, як *город, подвір'я* і ін., де дівчина «переховується» від різних «наїзників» і куди доступ можливий тільки для її милого-жениха, і звідки вона викликає на змагання претендентів на її руку, як в румунських колядках, які становлять відмінний тип цієї обрядової пісенності¹². В болгар теж дівчина закликає молодців до змагання за її руку. З *високого чардака* (співвідносного з рум. *фортеця*, східнослов'янського *терему*, древньогрецького *генікея* тощо) вона сповіщає співучасникам, в чому полягає змагання. В українських карпатських колядках, значно архаїчніших, мотив-універсалія заклик до змагання співзвучна з древньоіндійським стереотипом: на змагання за руку дівчини закликає її батько «перемиський воєвода», тільки не на змагання, а на «війну», що є поетичним «схрещенням» з дуже відомим і відмінним українським колядковим типом – «Облога міста»¹³.

Цей справжній клейнод, створений, можливо, і внаслідок античних впливів українськими співцями «силою уяви» «у вогні свого почування» (Володимир Радзикович) співвідносний з гомерівськими поемами (= розлогими епіко-героїчними «полотнами») лише у плані спільності теми і поетичних конструктив-стереотипів¹⁴.

(Продовження на 26 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXII)

(Продовження з 25 с.)

3-поміжусіх народів південно-східної європейської зони, мотив *облоги міста* найчисельніше представлений у репертуарі українських колядок, в яких зустрічаються назви багатьох міст, як Самбір, Білгород, Хотин, Дзвонів, Звенигород, Каменець, Київ, Саврон, Бендери, Чернігів, Галич, Краків та інші, найчастіше же згадується Львів, може, тому, як допуслав Жеґота Паулі, що в основу західноукраїнських, переважно гуцульських варіантів цих колядок лягла легенда про облогу Львова Богданом Хмельницьким 1648 року, коли обложені львів'яни викупились за 80.000 таларів. В інших джерелах вказано суми в 100.000 таларів, 1.200 гривень або 17.000 золотих, а «Хроніка львівська» наводить суму в 100.000 золотих, додаючи, що народна пісня не обмежилась сухими даними, а прикрасила зображення події властивими їй засобами¹⁵.

Здогад Жеґоти Паулі, може, й вірогідний, але ж в легенді про облогу Хмельницьким Львова йде мова тільки про грошовий викуп міщан. Тоді коли в українській колядці і в Гомеровому творі метою облоги-завоювання міста-фортеці не є одержання грошового викупу, а бажаної дівчини. Здобуття дівчини гомерівські герої вважали найвищою воєнною нагородою¹⁶. Після завоювання фортеці Алкіноя, Нестор, наприклад, «одержав у дар [= спільний гомерівський і колядковий вираз – *I.P.*] його дочку Гекамеду (*Іліада*, Пісня дев'ята, 625-627). Ахілл, щоб здобути «струнку Брісеїду», «*Весь зруйнував Лернес і стіни розбив фіванські*» (*Іліада*, I, 110-111). А Нестор, взаміну за здобуття Трої, обіцяє ахейцям по одній троянській жоні. Як гомерівські герої, так і колядкові герої по тричі нападають на фортецю. Обложені нападником, колядкові міщани по тричі *радяться*, чим би обдарувати нападника. Дізнавшись, що «Прудконогий Ахілл (...) з'явився перед Троєю, обняті страхом троянці, на *пораду зійшлися* (...), і, стоячи, *раду радили* [= вираз тотожний з колядковим – *I.P.*] (*Іліада*, Пісня вісімнадцята, 245-248). Як колядковий обложник міста-фортеці відмовляє пропонувані йому подарунки (доки не подають йому бажану дівчину), так і Агамемнон «не *схотів* (...) *коштовного взяти викупу, дуже бо (хотів) надалі ту дівчину в себе вдома мати*» (*Іліада*, Пісня перша, 110-111). У

Гомера зустрічаємо і стереотипізовану модель обдаровування героїв різними дарами, а накінець – і дівчиною, як у деяких польських і суміжних українських та болгарських колядках.

З досі вказаного не слід доходити висновку, що автор статті мамагається ототожнювати колядки (невеличкі «картини») з гомерівськими поемами (обширними епічними «полотнами»). Порівняльним аналізом лише проведено думку, що спільними з гомерівськими поетичними конструктами колядки виконували обрядову функцію актуалізованого побажання молодцеві щасливого одруження в новому році – мотивом здобуття фортеці, запозиченим з «гомерівського басейну», мотив, який, як відзначав А.Мазон (*Introduction a l'Iliade*, Paris, 1959, 103-104), символізував непорочну діву в серпанку-фортецю Трою. Це символічне гомерівське значення завоювання фортеці найяскравіше наявне в румунських колядках, що становлять відмінний тип під настільки промовистою назвою, як *Cetatea fetei* (*Дівоча фортеця*), з якої її власниця дівчина *волає*, викликаючи молодців позмагатись у здобутті фортеці, а разом з цим – й її власниці.

Найближчою до української є болгарська колядка, вона наче варіант української: молодець намагається спалити Будин-град. Щоб спастись, – 1/ будинградці «старі люди» дарують йому «добру мірку жита», але він не приймає; 2/ по другому наступі на місто-фортецю (як в Гомера і в українській колядці) молоді дівчата дарують йому пару рукавів (= узвичаєний в болгарів і румунів весільний подарунок – *I.P.*), юнак теж відмовляє пропонуваній дар; 3/ після третього наступу на фортецю матері обдаровують його «добрим подарунком – молодою дівчиною» (у традиційних весільних ритуалах, звичайно, мати віддає дочку і їй належаться взаємні подарунки – *I.P.*), що він, як український карпатський «Улісс», приймає й погашує городську пожежу¹⁸.

На основі показового румунського і слов'янського фактологічного звичаєвого й пісенного матеріалів автор даної статті розробив в іншій його розвідці питання символізму ритуального обмінування дарами, що мають символічне значення в ритуалах агрегації/з'єднання молодих парубка і дівчини, які одружуються¹⁹. За А. Ван Геннепом, обмінування дарами символізувало «безпосередню ефективність, виконувало примусову дію: приймати від якої-небудь

особи дар означало прив'язатися до неї» і, навпаки, повернути дар – порвати зв'язок²⁰. Цей звичай виконувався у різних моментах весілля, коли сватачі обмінювались хлібом з батьками нареченої, жених – з ними же, наречена – з тещею, батьки нареченої з батьками жениха (на Буковині колачі-дари називались *обмінними*, там же в румунів вони мали ту ж назву – *colaci de schimb*), у болгар молоді обмінювались *кутками* (= букет квітів), у білорусів – *перснями* (*златны персцень да мянннннн*). У звичаєвому і пісенному планах надто цікавим є так званий *symbolic interaction* (символічна взаємодія) у спілкуванні між *insider*-ами (жителями тієї ж спільноти), в якому план жестів (= власне обряд) синхронізується з поетичним планом (= супроводжуючі обрядові пісні), символічно «перекладаючись», таким чином, втрату дівчиною «вінка» (її цнотливості), тобто її одруження, перехід в жіночий стан. В обрядових піснях на цю тему взаємне обдаровування між парубком і дівчиною відбувається так званими у семіотиці «індексованими» речами: болгарський, румунський

чи український (карпатський) чабан, наприклад, обіцяє подарувати дівчині свої вівці взаміну за її «вінок», тобто зробити з неї жінку, як це представлено у моравській пісні: «*Tvého vínečka na stole není (...)/ Co se stebou sezdat' dalo, / Prvej si byla panenka, / Včil je z tebe mladá ženka*»²¹. У формулу-шаблон взаємного обдаровування могло входити і багато інших речей, які належали до весільного обрядового речевого «інвентару», вирішальним у конотації взаємообміну подарунками було те, що взаємообмін відбувається між неодруженими парубком і дівчиною, як у чеській колядці: у тіні дерева дівчина Анічка танцює (укр. варіант – дівчина веде танець) + молодець František подає їй вина (як в польських колядках), а вона щоб могла наступного року вийти заміж і «Франтішка дістати», дарує йому горіхів (в українців горіхами обкидалися на весіллі): «*Přnes František vina: / O, pi, Aničko, jen se neopi*» (...). *Ona přněsla v klině orěchu* (...), – «*Abych se mohla ten rok vydati, / Tebe, Františku, tebe dostači*».

(Далі буде)

Примітки

1 Liviu Franga, *Nova ad Homerum prolegomena* // *Homer, Iliada*. Traducere de George Murnu. Studiu introductiv, note și glosar de Liviu Franga, București, Editura Minerva, 1985, p.6.

2 Володимир Радзикович, *Письменство // Історія української культури*. За загальною редакцією Івана Крип'якевича, Київ, «Либідь», 1994, с.18.

3 Її варіанти надруковані у дуже багатьох виданнях. 3-поміж, так би мовити, класичних – це видання: П.Чубинський, *Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край*, т. 4, с. 118, № 720 А; Володимир Гнатюк, *Колядки і щедрівки*, т. 2, № 274 Е // «Етнографічний збірник», т. 35, Львів, 1914.

4 Іван Ребошапка, *Фольклорні «посестри» гомерівської Навсікаї* // «Наш голос», № 137-138, 2005, с. 10-11; № 139, 2006, с. 16-17; № 140, 2006, с. 22-23; 27.

5 А.Потебня, *Объяснения малорусских и сродных народных песен. II. Колядки и щедровки*, Варшава, 1887, с. 413.

6 A.Van Genep, *Riturile de trecere*, Iași, Polirom, 1996 (*Les rites de passage*, Paris, 1909).

7 Pausanis, *Descriptio Graeciae*, Paris, 1957, V,19.

8 В.Р.Насдеу, *Răspunsurile la chestionarul lingvistic*, vol. 16, fila 357, Zapodeni, Vaslui (ms. B.A.R.).

9 Див.: Іван Ребошапка, «*Волає дівчина з фортеці*» // «Наш голос», № 139, 2006, с. 12-13.

10 *Міфи давньої Індії*. Упорядкування, передмова та переказ із хінді Степана Наливайка, Київ, 2001, с. 55 і слід.

11 Jean Cheevalier, Alain Cheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Editura Artemis, București, 1994, vol. 1, p. 300.

12 Monica Brătulescu, *Colinda românească*, București, Editura Minerva, 1981, Tipul IHA.

13 J.Lożinski, *Ruskoje wesile opisanoje czerez...*, W Peremyzsl, 1835, s. 108-109.

14 Іван Ребошапка, *Фольклорний «Ахілл» здобуває війною Брісеїду-дівчину з народу* // «Наш голос», № 173-174, 2008, с. 22-27.

15 P. Żegota, *Pieśni ludu Polskiego w Galicyi*, Lwow, 1839, s. 318-322; Eust. Dulski, *Kolędy podolskie*, «Biblioteka warszawska», t. 3, 1858, s. 318.

16 Гомер, *Іліада*. Переклад із старогрецької Борис Тен, Київ, «Дніпро», 1978, Пісня друга, 681-683.

17 Monica Brătulescu, *Op. cit.*, Tipul 8 - *Cetatea fetei*.

18 «*Сборник за народни умотворения*», т. 5. Коледни песни, ч. 37, с. 262.

19 Іван Ребошапка, *Символізм ритуального обмінування дарами* // «Наш голос», № 135, 2005, с. 20-21.

20 Arnold Van Genep, *Riturile de trecere*, Iași, Polirom, 1996 (*Les rites de passage*, Paris, 1909).

21 František Sušil, *Moravské národní písně*, Praha, 1835, nr. 1221.

Микола КОРНИЩАН

Та чи тямшиш? Та чи знаєш, як було?
Дим замаєв усі стежі сріблом білим.
Льодом неба застигало в водах скла.
А кристалі твоїх сліз, мов сніг, синіли.
Вже і погляд тінь розколин, навздогад,
лишав в вітрі, у повітрі; темні плями.
У зіницях розпадались, мовби град,
небеса заледенілі дзеркалами.
Пам'ятаєш? Пустішала даль чужа.
Діамантами проталина завітла.
Де ти ждала, там зникала і межа
горизонту та шугань в голизнах світла.
Інші далі поставали, мов плісе,
де домислював все те, що ти вбачала;
в тих бездоннях, у яких виднілось все,
безмаль все, що ти заледве уявляла.

Де ти? Лиш води на довкруг.
Затон займає синь крайнеба.
Цвіте рубін у росах руж.
Весни, без тебе, все ж, не треба.
Доходить кшталту крил каштан
і бракне вітру миготінню.
Без тебе, в юзі розсвітань,
мій погляд проростає тінню.
Прозорим все стає кругом,
немовби сльозами обмите.
Де ти, коли квітує склом
Дунаю марево розлите?
Важніє небо в крилах крон.
Заваблює дерев у лети.
Весна, без тебе, зайвий сон,
немов життя це. Де ти? Де ти?

Ще й тоді зелень файову
путі вдягали, навесні.
А тямшиш? Перш чим наяву,
ми зустрічалися у сні.
Цвіли черешні в росах вий,

тієї ночі, дня того.
Метелики, навперербій,
влітали в сон мій. Із твого.
З бездонь спливала синь світань,
мов контур неземних окрас.
А тямшиш? В темпі шамотань,
квітучі крила крили нас.
Підняла руку ти вдогін
мінливим летам крізь блакить,
але руки моєї тінь
зросла тріщинами в ту мить.
І залишилися у сні
сліди шляхів, десь там, в рову.
А тямшиш? Вперше, навесні,
зустрілись ми і наяву.

Скляніє синь.
Знов з-над узвиш води.
А всі шляхи
манять в чужі околи.
Не відходи!
Лишень, не відходи.
Не залишай
ніде мене й ніколи.
В осколках сліз
квітує водограй.
Зникає тінь на стежі
цій, зустрічній.

Не залишай мене!
Не залишай
у цій весні,
можливо, вже одвічній.

І знов завітне дощ в сльозах твоїх.
Засяє погляд, де блакить ясніша.
Осягну: між попалами, зі всіх,
найліпша ти, весною. Найрідніша.
Запахе небом волос твій вогкий.
В зіниці даль зіллється, сутінкова.
Зі снів доїде поїзд той, нічний.
Зустріну й прошепочу: «Ти чудова!»
Доцитьме у місті нічийім,
у затінках уже забутих станцій.
А ти з'ясуєш все, що не словім.
Тихцем обіймеш, мовби наостанці.
Учую шум чужинних суголось.
З'яую, що вокзал той не існує.
Щось доповім, і ти підкинеш щось.
Заквітне все, де все повік пустує.

Я знала все. Я знала спозарання,
що те шосе у сон твій занесе.
Кінцевим днем весни та існування
ти стрінув там, де бракувало все.
Де лиш забутим приносили треби.
І темнота вертала напролом.
В акордах тиші не було потреби
знов безперервно дихати разом.
Там сон мій з твоїм сном завжди граничив,
в блискучих барвах, в даліні ярій.
Але з котрого світа ти позичив
те світло, що накрило позирк мій?
А ти мовчав, коли в очах синіли
без неба птахи, птахи у згадках.
Важніли мої крила і темніли
в руках тремтливих, у твоїх руках.
Тепло твоє пронизувало груди.
І все терзало, але ти не знав.
Я знала: не втекти мені нікуди
від снів твоїх та від твоїх уяв.

Лариса Михаєла ТРАЙСТА**Selfie I**

Щоранку,
прогулюю життя,
привчаючи його до ошийника долі,
а сум спускається в душу,
мов спрагле відро в суху
криницю...

Життя гавкає
на дні, що проходять
сумно-сірим караваном,
крізь пустелю серця...

Даремно я вивчила
присмак твоїх уст напам'ять...

Selfie II

Стомлений стукіт
трамвайних коліс,
і стогін байдужого міста...

на фоні виття бездомних собак
душа Пенелопи-дурепи
(це я про себе),
розквітла кроснами...

Selfie III

Твій поцілунок –
мотузка навколо шиї,
на якій ти ведеш мене
сонними вулицями
міста, в якому
на кожному роздоріжжі
щастя родиться і гине,
а некохані діви
залишаються
некоханими назавжди.

Донкіхотівська поема

Збреши мені, будь ласка,
скажи, що ти Дон Кіхот,
а я твоя уявна
Тобоська Дульсінея,
яку захищаєш
старосвітським щитом
від лютих велетнів-вітряків...

Збреши мені, будь ласка,
що донкіхотствуєш світом,
п'єш вітер-хмари, мов мед-горілку,
що знову розпочав війну
з вітряками...

Збреши мені, будь ласка,
бо війна – не кохання,
щоби в ній гинули всі...

Збреши мені, збреши,
будь ласка...

Аристократична фреска

Небесно-блакитні ручаї
твоїх очей
затоплюють залякле серце...

посміхаються
аристократичні,
блакитнохмарі небеса...

невблаганний час
блакитнокрило скорогонцем
лине у безвість...

все у вас шляхетне,
блакитнокрове, аристократичне...

сіра доля моя
на блакитному фоні,
вашому, аристократичному,
малює пустку й самоту...

Feedback

На перонах позіхають
пузаті валізи,
по-сирітськи зітхають вагони,
паровози покінчили життя
самогубством,
і тепер сонні колії ведуть
у нікуди...

А кохання безсмертне
і нудне, мов щоденний feedback.

Мовчи!

Я хочу прокинутись без тебе.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Лучіан БЛАГА

(1895-1961)

Є творці, котрі, маючи за собою правду, мають і мужність протистояти несправедливості доби, не йти на компроміси з власною совістю у найскрутніший час, навіть ризикуючи бути маргіналізованими.

До таких творців належить поет і філософ Лучіан Блага, котрий після приходу до влади в Румунії комуністів був видворений з румунської літератури, оголошений містиком, метафізиком, оскільки злочинні уми часу топтали у духовному плані все те, що не вкладалось у «прокрустове ложе» злочинної у своїй есенції ідеології.

І треба мати неабияку силу духу, віру у справедливість, щоби не зневірися. Лучіан Блага саме був людиною такого духу і такої віри, він гідно пережив часи соцреалізму і, коли зловісні хмари комуністичного мракобісся розвіялися, був визнаний одним з найбільших румунських поетів та мислителів, вийшовши також на європейський рівень.

Розквіт поезії та філософського мислення Лучіана Блага припадає на міжвоєнний період, особливо сприятливий на розвій румунської літератури та культури в цілому.

Переклад поезій, які пропонуємо читачам, увійшли до першої збірки Лучіана Блага «Поєми світла» (1919 р.)

Земля

Горілиць ми лежали в траві: я і ти.
Повітря плавалося, мов віск, під сонцем пекучим
і річкою розливалось понад стернями.
Важке безмов'я давило землю,
і запитання тоді пронизало мене до глибини душі:

Невже нічого не скаже мені земля?
Оця земля,
безмірно широка і безпощадно німа –
така нічого?

Аби краще почути її, я припав вухом
до неї – трепетно й покійно –
і тоді із глибин
почув лунке биття твого серця.

Земля озивалась.

Передчуття

Хіба ти не вгадуєш мою пристрасть,
коли чуєш, як нуртує життя у мені,

немов джерело бурхливе
у печері лункій?

Не вгадуєш палахкотіння,
коли в обіймах моїх тремтиш,
немов краплина роси,
приголублена променем світла?

Не вгадуєш моє кохання,
коли заглядаю жагуче
у пропасть в тобі і мовлю:
О, я ще ніколи не бачив
пробільшого Бога?

Єва

Коли змії простягнув Єві яблуко,
він заговорив до неї голосом,
що прозвучав між листвою,
мов срібний дзвоник.
Та водночас шепнув їй щось на вухо
тихо, ледь чутно,
шепнув щось про те, що не сказано
навіть у Святому Письмі.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

Навіть Бог не почув того шепоту,
хоча й Він прислухався.
А Єва ні Адаму не призналася в тому.

Відтоді жінка таїть під повікою тайну
і кліпає, немов мовить,
що вона знає те,
чого ми не відаємо,
ніхто не відає –
Навіть Бог.

Легенда

Біля райських воріт стояла пишна Єва,
зорила за тим, як небозвід
загоює рани смеркання
і замріяно їла яблуко,
яким спокусив її змії.
А зернятко з того плоду прокляття
застрягло їй між зубами.
Замріяна Єва виплюнула його на вітер.
Зернятко впало на землю і проросло.
Виросла яблуня там, а за нею забували й інші
упродовж багатьох віків.
Із жорсткого й кремезного стовбура
однієї з яблунь
майстри-фарисеї
витесали хрест для Ісуса.
О, чорне зернятко, кинуте на вітер
білозубою Євою...

Душа села

Дитино, обніми коліна мої.
Я вірю, що вічність народилася на селі.
Думки тут повільніші,
серце стукає рідше,
немовби воно б'ється не у грудях,
а десь у глибині землі.
Тут виліковується спрага спасіння,
а якщо покривавиш ноги –
сядь на глиняну горбинку.
Дивись, уже вечір.
Душа села пурхає над нами,

немов лагідний запах скошеної трави,
немов повів диму з солом'яної стріхи,
немов брикання козенят на високих могилах.

Відлуння ночі

Нараз закам'яніли смереки.
Завмерли звуки ночі.
Виривається тиша з гори,
де було їй затісно.
Тільки десь у проваллях
шепоче іще джерело
і сова подає голос.

Тільки серце притамоване,
як кволий вогник,
озивається у Стожарах.

Чекаю свого смеркання

Купаю погляд у зоряному небозводі,
знаючи, що і я ношу у душі
багато, безліч зірок
і Чумацьких шляхів.
Але не бачу їх,
бо забагато сонця у мені.
Чекаю, щоби день мій погас
і обрій мій склепив повіки.
Чекаю свого смеркання, ночі і болю,
затемнення мого неба,
на якому зійшли б зірки,
мої зірки,
яких я ще не бачив ніколи.

**З румунської переклав
Михайло МИХАЙЛЮК**

Корнелій ІРОД

ГУРАМ ХАРАЇДЗЕ

(Із циклу ПРОМАХИ)

Бухарестські осені здебільшого літеплі, осяяні лагідним сонцем, а чи теплими туманами, що сонно огортають мідь дерев, будинки та вуличну метушню, й цідять у душу ніжну меланхолію. Ще милі бухарестські осені й тим, що бувають довгими, триваючи далеко за листопад місяць, іноді аж до Різдва.

Такою була в Бухаресті і осінь 1974 року, коли в кінці жовтня зателефонувала мені вродлива пані Замфіреску й запросила зайти наступного дня до Спілки письменників: хоче передати прохання голови Загарії Станку. Яке прохання? Таж Загарія Станку знає мене тільки з лица – я ж став членом Спілки письменників лише кілька років тому. Заінтригувала мене вродлива пані.

Наступного дня поспішив я до Спілки письменників, яка в ті роки знаходилась на Шосе Кіселеф № 10 (нині там центральне правління Соціал-демократичної партії; чую, партія навіть купила те прекрасне приміщення...). Пані Замфіреску пояснила мені, в чому полягає прохання голови спілки: через два дні прибуде в Румунію грузинський письменник Ґурам Хараїдзе, заступник голови Спілки письменників Грузії, головний редактор журналу «Літературна Грузія», і пан Загарія Станку (наш голова був «товаришем» лише в офіційних обставинах) пропонує, щоб я зайнявся гостем.

– А ще через п'ять днів, – додала пані Замфіреску, – прибуде й голова Спілки письменників Грузії, – зазирнула вона у якийсь папір, – так, Йосиф Нонешвілі, але доти ще поговоримо. Гадаю, ви займетесь тільки оцим Хараїдзе, чи як його. З грузинським гостем, який прилетить післязавтра, поїдете спершу в Брашов. Дан Таркіла зарезервував вам номери в готелі «Аро» (драматург Дан Таркіла був тоді секретарем Брашовської філії Спілки письменників). Побудете кілька днів у Брашові і в навколишніх курортах, а потім на п'ять-шість днів поїдете ще кудись. Сам вирішите, куди саме. Ось, в цьому конверті – гроші на відрядження для вас обох і кілька залізничних путівок. Післязавтра заїде за вами спілчанський шофер і повезе в аеропорт зустрічати грузинського гостя, а вже разом з ним приїдете на прийом до пана Загарії Станку.

Через густий осінній туман літак з Москви, яким повинен був прилетіти грузинський письменник, мав двогодинне запізнення. Аж перед обідом, коли туман розторочився і зник, він нарешті приземлився. Серед пасажирів, що вийшли з літака, я побачив і дуже

смаглявого, аж циганкуватого молодого мужчину і подумав, що, мабуть, то очікуваний гість. Я вгадав – був то справді Ґурам Хараїдзе. Чорнявий, як я вже казав, худий, довгов'язий, через що здавався вищим, ніж був у дійсності. Я привітав його з прибуттям у Румунію, потім сіли ми в спілчанське авто і поїхали в готель «Атене Палас», щоб він влаштувався. Я ще по дорозі сказав, що йому пропонують побути два дні в Бухаресті, після чого поїдемо разом у Брашов і Сібіу. Він радо погодився з такою пропозицією:

– Їдьмо будь-куди – мене все цікавить, бо я вперше в Румунії.

Я ще із самого початку запримітив у грузинського письменника якесь дивне нервово-смикання: він згинав мізинець (то правої руки, то лівої, а іноді обох рук), затримував на мить великим пальцем і тут же різко звільнював мізинець, мов при циглях, і супроводив кожний удар пальця легким пихканням, кожного разу надуваючи трохи то праву, то ліву щоку. «Щиглі» повторювалися через кожних три-чотири секунди. Такий кумедний нервовий тик аж ніяк не пасував сорокалітній серйозній людині (а мав він 43 роки, як признав Ґурам пізніше, коли ми здружились). Розуміється, я не наважувався питати нічого у зв'язку з смішним його тиком і прикидався, що не помічаю того, але пізніше Ґурам Хараїдзе сам розкаже про нього у Сібіу, коли ми вже не те що зверталися на ти, а склали присягу на «вічну дружбу» (я певний, що, крім якихось психологічних неясних елементів, нашу дружбу скріпив і той факт, що я признав перед ним, коли розказував про себе, що я свіжий випускник православної Теології; це так зрадувало Ґурама, що він аж сплеснув. А було то при соціалізмі!).

Ґурам Хараїдзе мав відверту натуру, був симпатичним чоловіком з розвинутим почуттям гумору. Знав я від пані Замфіреску, що він один із заступників голови грузинських письменників і в той же час головний редактор журналу «Літературна Грузія», а вже від нього, що він прозаїк, автор кількох збірок короткої прози (романи Ґурам не писав). Він подарував мені оповідання, написане російською мовою; я переклав на румунську і вислав до журналу «Амфітеатр», де головним редактором був мій приятель Ніколає Дан Фрунтелата. Але чомусь те оповідання так і не надрукували. Мабуть, через чимраз гірші румуно-радянські відносини... А оповідання грузинського прозаїка – цікаве і майстерно написане (коротко: молодий грузинський

воїн повертається з війни у рідне село без друга-земляка, з яким кілька років тому вирушив на фронт. А тому був він у дуже скрутній ситуації: як понести батькові свого друга страшну вістку, що його син поліг в бою?! Але, довідавшись, що старий батько невеличково хворий, воїн вирішив сказати, що і його син невдовзі повернеться. І, розуміється, поступив він так, щоб не огірчувати ще дужче останні хвилини життя нещасного батька).

В Бухаресті програма Ґурама Хараїдзе була більш-менш довільною. Протягом першого дня: відвідини (обов'язкові!) в посольство Радянського Союзу, потім прийом (теж недовгий) у Загарія Станку і офіційна вечеря в ресторані готелю «Атене Палас», на якій, крім Ґурама Хараїдзе і мене, взяв участь лише директор літфонду Траян Янку. Але, незважаючи на це, атмосфера була зовсім неофіційною, а приємною й веселою з передбаченим кінцем: грузинський гість запропонував, щоб всі ми звертались один до одного по імені й на ти.

Наступного дня, позбувшись офіційних обов'язків, Ґурам висловив бажання відвідати кілька бухарестських церков, серед яких і Монастир Антім, заснований вкінці XVII-го століття його земляком митрополитом Антімом Івряню. Ґурам був дуже здивований і водночас радий констатувати, що в Бухаресті всі церкви відкриті і в усіх відбуваються богослужіння. А щоб його радість була ще більшою, я запропонував відвідати Монастир Черніка, що знаходиться на відстані якихось 15 кілометрів від Бухареста. Мальовниче монахальне місце, озеро, ліс, які оточували три монастирські церкви, келії, город, виноградник, невелику пасіку, сад, музей, колишню друкарню, майстерні і ін. просто зачарували Ґурама.

В Брашові і Сібіу поїхала з нами і моя дружина. В Брашові ми влаштувались у готелі «Аро», в якому Дан Таркіла замовив номери для нас. Хоч уже настав листопад, в гірському місті погода була ще сонячна й хороша, як і по всій Румунії в тому році. Втрюх ми вийшли пройтися містом. Ґурамові сподобався Брашов, але раптом, на наш подив, він забажав зайти в магазин металохімічних товарів, мимо якого ми якраз проходили. Але ще дужче здивувало нас його бажання купити листок тонкої мідної бляхи розміром 50 сантиметрів і ножиці. Я задовольнив його чудернацьке бажання, після чого Ґурам узяв з дерев'яної коробки великий цвях, якого продавець подарував йому безкоштовно.

– Навіщо потрібна тобі ця мідна бляха? – поцікавився я після виходу з магазину.

– Побачиш. Секрет... – загадково усміхнувся Ґурам.

Потім зайшли ми в сусідній магазин господарських товарів, звідки на ще більший наш подив Ґурам купив

квадратний дерев'яний піднос з глибокою та круглою виїмкою посередині; такий піднос вживають, мабуть, для гарячих посудин. Про піднос я вже не питаю, щоб він знову не казав, що то секрет, і ми покинули магазин.

Саме тоді пройшли попри нас два негри (в ті часи у нас рідко можна було бачити негрів; ті два юнаки були, певне, студентами брашовського Інституту лісової промисловості).

– Я страшно радий бачити негрів! – весело заявив Ґурам, але помітивши, що ми не вгадали причину його радості, додав: – Я радуюсь, що на божому світі існують люди чорніші від мене... – розсміявся він.

Пізніше Дан Таркіла запросив нас на так званий офіційний обід в честь грузинського гостя таки у ресторані готелю, де ми жили. Взяли участь на тому «офіційному» обіді лише ми четверо; їли-пили те, що кожен з нас замовив, а розмова на протязі отих двох годин, скільки тривав обід, була нецікавою, навіть нудною. Подякувавши «амфітріонові» за обід, Ґурам запропонував полудневий відпочинок в готелі, після чого зможемо продовжувати відвідини Брашова.

Не гадаю, що минуло більше двох годин, коли хтось постукав у двері нашого номера.

– То, певне, грузин стукає, – припустила Дженовева, – Він, мабуть, нудиться...

– Заходьте! – гукнув я.

Стукав дійсно Ґурам. Він увійшов усміхнений, тримаючи в руках дерев'яний піднос.

– Вам – подарунок! – заявив він по-дитячому радий і простягнув нам дерев'яний піднос.

У круглій виїмці підноса знаходився гарний мідний образ Богородиці зі своїм Сином на руках.

– Ой, яка чудова ікона! – вигукнули я та Дженовева, захоплені красою Ґурамового виробу, здійсненого з мідної бляхи лише одними ножицями і цвяхом.

– Подобається? – зрадів він.

– Дуже! – відповіли ми. – Як ти це зробив?

– Цвяхом з магазину, – усміхнувся Ґурам. – А навчив мене цього ремесла мій друг Чалачава (якщо я правильно запам'ятав). Він у нас найкращий художник-металіст. Його роботи продаються дуже дорого. Зараз він в Америці, де, певне, заробить чимало доларів.

У підвечірню годину ми знову вийшли у місто – довго гуляли його вулицями, відвідали музей і всім відому Чорну Церкву, після чого повечеряли у «нашому» ресторані. Якщо на обід Ґурам замовив борщ з грибами, а на друге – голубці з мамалигою, зараз йому забаглося квасолі з копчениною, а Дженовива й я їли варену телятину з овочами.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ОВЕРРОННЕН

(Прозова коломийка для душі і серця)

2. МОЯ БАБУСЯ МАРІЯ РЕТІШКА

Хай царствують моя бабуся!
Остап ВИШНЯ

Моя бабуся «знали» розмовляти трьома мовами: угорською, румунською та нашою «руси́нською», тобто українською, а ще до того читала «як із води» російською та старослов'янською (церковною) мовами. Любила читати «Савтерію» та «Кобзар» Тараса Шевченка, якого знав добре її батько, тобто мій прадід. Познайомились в Казахстані (мабуть, в Орській фортеці, яка знаходилась поблизу Казахстану). Що шукав мій прадід в Казахстані, я вже не пам'ятаю, чи, може, бабуся й не розказувала, але пам'ятаю, як розповідала, що її батько прислужував за гроші Тарасові, який був «великим неваловшником», тобто лінюхом. А ще була моя бабуся зараз чи не найліпшою вишивальницею, бо багато дівок та молодниць хотіли мати сорочку, вишиту «тетюю Марією Ретішкою». А ще до того знала безліч пісень, легенд, казок та різних небилиць. Професор Ребошапка встиг записати від неї кілька казок і пісень.

Бабуся вийшла заміж молодою, але доля виявилась для неї мачухою. Мій дід Михайло Реті, щоб уникнути військової служби, пішов до якоїсь знахарки, яка встромила йому під ребро листок «спинзу», не знаю, що то за рослина, але від неї дід сильно захворів, помучився кілька років, як біблійний Йов, за той час в них народилось четверо дітей: дочка Гафія – моя мати, син Василько, який помер дитиною, і мої вуйки Михайло та Іван. Нелегко, ой нелегко було бабусі доглядати хворого мужа, обмазувати щодня все його тіло нафтою, видаляти з ран черв'яки, доглядати чотирьох малих дітей і заробляти їм на хліб щоденний. Після смерті дідуся, хоча була гарною і молодою, не вийшла заміж, а такі залишилась вдовою до самої смерті.

Правда, тета Анна Росолічка розповідала, що в бабусі був коханець, та такий здоровило, що коли цілувалась з ним, то вилізала на вершки його постолів.

Бабусине дівоче прізвище було Дубей, таке саме, як і в бабусі по батькові, а після заміжжя Ністор, але всі в селі звали її Ретішкою, а ще й Куткою, як і її сестру Гафію, іншу її сестру, з якою бабуся не розмовляла, звали Перчичкою, і здається, ще мала брата, чи сестру, не пам'ятаю добре, а запитати вже немає в кого. Ще пам'ятаю, бабуся запрошували на всі «обіди», які влаштовували родини померлих, і на яких запрошували «дванадцять одовиць». Бабуся була з тих, які вели перед молитвам та пісням, і завжди поверталася додому з повною торбиною «фанки» (солодкі пампушки) та кіста (тістечка) на мою радість.

Нелегко жилося бабусі ні після того, як підросли її діти, вуйко Михайло пішов молодим на фронт (бабуся щосуботи закосичувала його крисаню і кидала у вогонь цигарку-дві, «аби пахло Михайлом»), звідки повернувся безногим.

А з матір'ю та вуйком Іваном вічно сварилась. Бувало, живе у нас півроку-рік, а опісля посв'яяться з мамою, і бабуся збирає все своє майно, яке складалось з двох сорочок, кількох шовкових суконь та платтів, лакових топанків, кількох хустин, і кількох книжок, в одну верету і переходить жити до вуйка Івана, але після кількох місяців свариться з невісткою Одотею, збирає майно і переселюється до нас, і так ходила від сина до дочки, від дочки до сина аж до кінця життя. Тільки з вуйком Михайлом не сварилась ніколи.

Я любив бабуся сильно, і вона померла на моїх руках, в хаті вуйка Івана. Перед тим як померти, питала кілька разів Наталку, меншу дочку вуйка Михайла, де я, чому не приходжу, а коли я зайшов до хати і сів біля неї, вона посміхнулася, схилилась на мене і віддала Богові душу.

Багато смішних пригод траплялось з моєю бабусею, а одну з них розкажу і вам:

Давно колись сільський причептор (збирач податків) ходив з хати в хату і збирав порцію (податок) за радію (радіоприймач).

Коли причептор зайшов до хати вуйка Івана, шестеро діточок пурхнули, як переполохані гороб'ята, і поховалися, куди котре змогло, а бабуся Марія запросила «файного гостя» сісти біля столу і вгостила горням холодної водиці.

Причептор сів, подякував за воду і, витягнувши з ташки товстий зошит, почав своєю:

– Бачу, тітко, що ви успіли заховати радіоприймача, ліпше поставили б його на стіл, бо не буде добре! – погрозив їй пальцем.

– Та што тото ви, паночку?.. Не ховала я ніякого приймака, ні-м го не виділа, ні-м не чувала би сюди валявся якийсь приймак. Давно муй шов'ор Василь Перчик тримав по два-три приймаки, а тепер...

– Та ні про якого приймака я вас не питаю, а про радіоприймач! – перебив сердито бабуся.

– Чорт удзвони, а дідько уклепало! – махнула рукою бабуся, а потім запитала:

– А радіоприймик, хто тото?..

– Не хто, а што! – гримнув на неї причептор. – Радіоприймач, то як ви кажете – радія. Ра-ді-я, яку ви заховали, коли побачили мене. За радію та за телевизор треба платити статові податок, порцію, як ви кажете.

– Всяких податків та порцій есте понавигадували, гурше уд тих фонаріотів, а што тото радія я не знаю, бо-м ні не виділа, ні-м не чула...

– Не вертіт бесідов, тітко, бо добре знаю, що ваш син заробляє добрі гроші, бо Кацьова бригада не робить за тріски... Не може бути, аби не мав радії. Кажіть, де заховали, бо почну сам шукати, а як знайду, то не вийде добре..

– А, може, би ви, паночку, краще пішли робити у ліс, як мій син, ніж поміж бабськими гирбанями радії шукали.

– Тітко, я причептор!..

– Та вже вижу й сама, што єс причептор, – перейшла на ти бабуся. – Бо єс причепивса до мене, як реп'ях до кожуха, але пусто-дурно, бо я не виділа-м ніяку радію, ні не знаю, што тото є, хоть ми кажи, што чинит ота радія!

– Говорить! – ніяково відповів Григорій.

– Із ким? – здивувалась бабуся.

– Та ні з ким, сама...

– Ха-ха-ха!.. Якас дурна тота ваша радія, не всі кози в неї дома, бо стара Маріка, хоч зблудила зовсім на голову, але сама ще не говорить, лиш із курми.

– Досить, бабо! – розгнівався понад міру причептор. – Кажі, де радія, бо почну сам шукати! – і, піднявшись зі стільця, попрямував до скрині, що стояла біля печі.

– Йой, паночку, не шубиркайте ми у скрині, бо там тільки одежина, што єй держу на смерть, а у нас, паночку, є і телевизор, і діфузор (гучномовець), і радії, а ще й кіно!

– Як то!.. – випулив очі Григорій.

– А так, паночку: син – телевизор, невістка діфузор, ось, шість радієй, – вказала рукою на дітей, – а я, баба, – кіно поміж ними! А тепер заберися ми з хижі, помийняку, бо ти упарю окропом очі! Муй син робить уд рано до вечора, абих мали дарабку хліба у хижі, а йому радії сникються!..

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 274)

Ілона купала дітей, а Петриха, розказуючи про різні життєві ситуації, обтирала їх товстим конопляним рушником, а потім закутувала, у що мала та садила на піч, де укрила товстою джергою.

Спочатку хлопці соромились жінок та цурались грубого рушника, що дряпав шкіру, як дротяна щітка. Але хто б смів тепер протиставитися теті Петрисі?!..

– Терпи, хлопче, бо-с провинив! – дорікала вона дітям. Не журиса, не удпаде тобі «півник» уд сего рушника! Бо хто тебе поніс, ще коли кури не піли, туди, де рогатий загубив пудкову, та ще й у таку страшну годину¹? Га? Сесе на здоровля, абе-сте знали! Не хочу, аби котрийс із вас застудивса та запалив легкі, або хто знає, што погостив. Сидіт там закриті, доку опрінете, а удтак дам вам штос попоісти та й чаю із медом насиплю. Успітса добре, бо-сте фарадні². Доц вон лиє та приколише вас раз-два.

Залишивши дітей у хаті, котрі і справді скоро задрімали, обидві жінки зайшли до возарні, де стара приготувала другу кулешу, бо прийдуть люди із потоку та хай розігріються і вони чимось теплим.

Все робила Василина мовчки: хвилювалась, молилась у думці за дітей і за всіх тих, котрі, незважаючи на дощ, не відступали від річки ні на крок та старались чимось допомогти дітям та врятувати їх із бурхливого річища. Коли зайшла до хати та глянула на годинник, завмерла: «О, Боже любий, уже зараз час, удколи ніхто не появивса. Значіт, што муй Петрик та й Марішка ще у воді...» – занепокоїлась вона та вийшла знову до возарні, де мала бути її сусідка Ілона. Але Донійової невістки уже там не було. «Мала пуйти до потоку, або, може, й дому, принести дитьом суху одежу. Як што ми не вказала? – подумала тета. – Тепер щаслива, бо її хлопці оба сплят на печі. А муй Петрик?.. А Марішка?.. Лиш одну дівчинку має Марікуца. О Господи, спаси дітей та й мене грішну, прости!» – молилась стара у возарні.

***

Петрик у воді не відчував болі та скоро доплив до дівчини, котру вхопив за плечі та потяг за собою.

– Марі, не крічі та не реви! Не буйса! Я уберу тебе, лиш держиса мене! Добре? Та запри рот, абе-с не набрала сеї води, – радив їй хлопець та старався якомога швидше доплисти до берега, але йому

заважали пні, коріння. Хвилі шипіли, заглушували все та тягнули знову до водовороту.

Ілько злякався та старався доплисти до дітей, але мотуз, котрим був зав'язаний, не діставав до дітей. Петрик боровся із хвилями та міцно тримав Марішку лівою рукою, а правою гріб скільки міг.

Одотя Васеленюкова скоро подала Ількови вила, а той простягнув їх до Петрика. Хлопчик старався ухопитись за них, але не зміг, бо товста гілка відштовхнула його. Але він не здавався та щосили продовжував гребти, але знову не вдалось вхопитись за вила. Одною дитячою рукою було важко зловити гладкий хвіст зняряда, ще й бурхливі хвилі не дозволяли та засліплювали його.

Ілько не знав, як поступити. Щоб допомогти дітям, старався розв'язати мотуз, котрим був обперезаний, але не зміг. Простягав скільки міг вила у сторону дітей, але боявся, що Петрик випустить дівчину та утопляться обоє в крутіжі.

Враз Одотя Васеленюкова закричала:

– Ільку, што ждеш? Заяжи скоро мотуз із сукень на роги вил та простягни дитьом! Послухавшись її, він простягнув дітям мотузку. Петрик вхопився за неї, а Ілько потяг їх до драбини, а потім вхопив дівчину, котра ледве дихала, та подав Одоті. Коли обернувся, щоб зловити Петрика, хлопець уже був далеко. Хвиля, що несла великі колоди, відштовхнула його та понесла до середини річки, а звідти – далі.

Петрик, відчувши біль у пораненій нозі, котра тепер замертвіла та уже не слухалась його, зразу знеміг і на мить розгубився. Але раптом почув, або, може, причувся йому гавкіт собаки і знайомий голос: «Петреее! Пееетрикууу! Держиисаааа!» Хлопчик зразу схаменувся, мов пробудився зі сну, та зробив кілька слабих рухів уліво, де нагромадилась товста біла піна, як на свіжому молоці у дійниці. Тут зловився за якийсь товстий гнилий пень, схожий на корито, та загукав щосили:

– Урсул! Урсул!

Пес заскавчав і скочив у бурхливу річку. Петрик, тримаючись за пень, відчув, що гниляк не пливе далі, а крутиться, як колесо у ступах³, а потім щось невидиме і тяжке зразу потягнуло його за ноги униз. Але не змогло затопити, бо пень був великий, та не піддавався водовороту. Хлопчик, здавши собі справу, що попав у крутіж, перелякався до смерті та знову закричав не своїм голосом:

– Урсул, суди!

Збожевіла від злості хвиля злякалась на мить нежданого крику хлопця та виштовхнула його разом із пнем із крутіжа. Але теж не здавалась та, набравши сил, готувалась знову закрутити пень і занурити його аж до дна назавжди, та не встигла, бо Урсул, скавувльнувши коло самого його вуха, ухопив Петрика за сорочку і потяг поміж хвилями свого друга до берега, де ждав його батько разом із всіма їхніми сусідами.

Бабуні не було поміж ними. Він пошукав її поглядом, але одночасно і радів, бо... Але його думку перервав Урсул, котрий лизнув його в обличчя та ластився, весело погавкуючи, струшував промокле хутро, бігав довкола нього і радів. Зрадив і доц Петрику та перестав сипати; небо піднялось, розсіюючи густі хмари, навіть Лала змінила раптом свою поведінку, уже не шипіла так страшно.

Наслідки

Повінь пройшла, як пройшли і чорні хмари, що затьмарили на кілька днів ліс, Лалу і душі жителів того дикого раю. Коли «урвалася» хмара, вода бурхливо хлинула з гори та подалась у різні сторони водоспадами, шукаючи лісові звори, звідки наносила до Лали все що завгодно. Але сердита річка не прийняла лісове сміття та викинула все на людські городи, ниви і трави. Завдала стільки клопоту: забрала балки, розбила міст, знищила колію, по якій повзав вужем невеличкий потяг, що возив людей до міста, замулила і Черлений млин, що стояв на межі і завжди служив жителям обох берегів. Людям треба було майже півроку загоювати рани їхнього краю.

В сусідньому селі, де Лала зустрілась із Руняною, обидві розпились на всі боки та зупинились лиш у Виртопах, де утворили широке озеро на шкоду людям, котрим затопили копиці із сіном, і на радість диким качкам, що розвелись там.

Наші хоробрі пустуни-риболови після повіні покашляли кілька днів, а як забули про застуду, знову взялись до своїх дитячих пустоців. Окрім Петрика і Марішки Босого, яких санітар Давид направив до лікарні. Петрик, загартований добре дикою природою, хоч і просидів довший час у воді, не простудився, але від удару на його нозі з'явилась глибока рана, котру негайно треба було зашити. А дівчинка таки простудилась, ще й колода зламала їй руку. Тож лікарі, надавши першу швидку допомогу, вирішили затримати дітей на кілька днів у лікарні для повного обстеження і догляду.

Марішку повели до палати, де були тільки бабусі, а Петрика – до чоловіків. Але дівчинка обурилась та розплакалась на все горло, що вона не буде там сидіти між бабулями одна.

– А де ти хочеш? – запитав лагідно лікар, погладивши дівчинку по голівці.

– Із Петриком. Він – мій друг.

Лікар посміхнувся, сів на ліжко біля неї та хитро погладив собі вуса, а потім запитав жартівливо:

– А ти любиш цього хлопчика?

– Дуже люблю! Він збирає мені чорниць та застас⁴ за мене, коли Васалія смикає мене за кіску.

– І Васалію любиш? – зайшов у дитячу розмову лікар, бо любив дітей.

– І його.

– Дуже?

– Дуже.

– Але як може любити така гарна та кучерява дівчинка одразу двох парубків? Гм? – продовжував лікар та розвеселив всіх бабусь у палаті, котрі зразу забули про свої недуги.

– Я можу.

– А коли виростеш, як буде?

– Буде добре.

– Ти так думаєш?

– Так!

– Ну, гаразд! Я зрозумів, що Петрик — твій вірний друг. Він врятував тебе із води, і за це треба його любити і поважати. Але не знаю, хто такий Васалія? Бо, як бачу, ти любиш і його. Не ревнують ці два хлопці?

– Ні! Васалія – мій брат.

– Ага! Тепер мені зрозуміло, які тут справи... – додав весело лікар. – А тепер приведу тобі Петрика у це вільне ліжко. – Ви згодні, бабусі, щоб я перевів сюди парубка? – звернувся він до своїх пацієнток.

– Згодні! Буде приємно і весело, може, й одужаємо скоріше, – відповіли ті.

– Ну, гаразд! – промовив лікар та подався до дверей, бо його чекали й інші хворі.

– Вуйку дохтор, – звернулась дівчинка до нього, – а що означає «ревнують»?

– Що?.. – посміхнувся лікар та покивав головою. – Коли виростеш, Марішко, зрозумієш добре це слово. А тепер почекай! «Вуйко дохтор» іде та приведе тобі Петрика, щоб не нудьгувала, бо ти розумна дівчинка.

(Далі буде).

¹ Година – погода.

² Фарадні – (угор.) втомлені, змучені, зморені.

³ Ступи – валій.

⁴ Застати – заступитись.

Дитяча сторінка

Наталія СУРІЧ

Принцеса на асфальті

Принцеса, намальована кольоровою крейдою на асфальті, була казково гарна. Хто й коли її намалював – невідомо, але тут, на дитячому майданчику, вона «жила» вже кілька днів. Всі – й дорослі, й діти – зупинялися помилуватися на це диво «асфальтового» мистецтва. Діти оберігали свою принцесу. І лише дощ міг її змити. Але літо видалося сонячним і теплим.

Особливо вподобала принцесу рудоволоса першокласниця Оля. Принцеса й дівчинка навіть були чимось схожі: такі ж розкішні золотаві коси, променисті голубі очі, усміхнені припухлі вуста. Оля частенько зупинялася біля принцеси й пильно роздивлялася її. І хто знає, про що вона думала в ці хвилини? А невдовзі увесь двір облетіла звістка, що принцеса вночі оживає і творить дива!

Тепер все частіше можна було бачити навколо Олі пришикну дитлашню.

– ...І зачарована принцеса опинилася в нашому місті, далеко-далеко від своєї домівки. Злі чаклуни наказали їй жити намальованою на асфальті допоки...

Що буде далі, дівчинка обіцяла розповісти потім. І розчаровані малюки спершу довго скиглили, зітхали, але потроху розбрехалися хто куди. Літо є літо, і кожен знаходив собі розвагу до душі. Проте подумки діти часто згадували про принцесу. Тоді, коли дівчатка бавилися з ляльками, а хлопчики ганяли в сищиків-розбійників, Оля сідала в якомусь закутку, звідки добре було видно принцесу, і про щось довго думала...

Найменші, які не могли довго втерпіти, один за одним підходили до дівчинки й канючили:

– Олю, ну розкажи, розка-а-а-ж-ж-и-и... Але та лише таємниче посміхалася і цим ще більше

підохочувала малюків. Проте розказувати нічого не розказувала.

І ось одного сонячного недільного ранку Оля скликала дітлахів:

– Погляньте-но довкола... Це принцеса так причепурила наш майданчик: в пісочниці – розбила грудочки, розрівняла пісок, позбирала сміття, а забуті іграшки вимила й склала ось тут...

Але її перебив однокласник Дмитрик:

– От і неправда, не вигадуй. Моя мама каже, що в нас дуже хороша двірничка. Це вона щодня прибирає подвір'я, поливає асфальт, доглядає квіти і навіть підбирає наші забуті іграшки... Мама сама у вікно бачила. Але Оля не змигнувши оком відказала:

– Ех ти! Де тобі здогадатися, що принцеса... Що це принцеса обернулася в тьотю Машу. А то уявляєш, що б тут зчинилося, якби дорослі побачили живу принцесу?

Сперечатися Дмитрикові перехотілось, а малюки ще тісніше з'юрилися навкруг Олі.

– І от коли споночіє, коли вже всіх-усіх зморить сон, принцеса оживає і порядкує в нашому дворі, бо вона найкраща і найлагідніша принцеса у всьому світі... Вона збирає наші осиротілі іграшки, загублені сандалики й шкарпетки, поливає квіти й дерева в нашому та сусідньому дворах, співає коліскові немовлятам, аби солодке їм спалося.

– А я бачила біля сусіднього будинку багато-пребагато квітів, – схвильовано прошепотіла п'ятирічна Галинка. – Це ж принцеса їх там порозкидала, правда?

– Ха-ха-ха! – знову не втримався Дмитрик. – Та це ж учора було весілля і вслід нареченому й нареченій кидали квіти – на щастя. Так мама сказала.

Дитяча сторінка

Але Оля спокійно промовила:

– Правильно, Дмитрику, квіти молодим – завжди на щастя. Але ж кидала їх принцеса, що зачалася у натовпі гостей. Це – її дарунок нареченим на довге й щасливе життя. Ось ходім, глянемо, квіти ще й досі, як живі, в краплинах роси, бо вони зачаровані...

А наступного дня, раненько, діти здивувалися ще більше: на глухій стіні універсаму, вчора ще такій буденній, в глибині двору, де вони любили погратися, шумів зеленим листям чарівний сад з надзвичайно гарними квітами, дивовижними птахами. А над синім-синім озером височів чудопалац. Золотокоса Оля сказала:

– Це принцеса, це все вона... Малюки знову оточили дівчинку:

– Що принцеса, що вона? Ну, розкажи...

– Що?... А те, що це вона намалювала на стіні диво-картину. Принцеса вже збудувалася по домівці й намалювала її, щоб ми з вами довідалися, де вона живе і як там гарно. Гляньте пильніше – он її вікно з мармуровим балконом, а під ним білі квіти, їх принцеса сама вирощує. А ондечки тією стежкою поміж квітів вона прогулюється...

Навіть Дмитрик не зміг нічого заперечити і промовчав.

Ніхто з дітей не помітив, як на першому поверсі воружнулася фіранка і Андрій Петрович,

художник, усміхнувся, спостерігаючи за дітьми біля картини.

А згодом Оля задумливо додала:

– Мабуть, принцеса скоро покине нас, це на згадку вона залишає нам свій палац з садом...

Вночі пройшов короткий, але рясний дощ. Під його шум дітям добре спалося, і кожен, звичайно, бачив уві сні принцесу.

Раненько, тільки-но сонце підсушило асфальт, всі одразу помітили, що принцеси на місці немає. Малюки, розмазуючи сльози, побігли до Олі, а та вже все знала. Діти збентежено і водночас з надією дивилися на дівчинку. А Оля, озирнувши стривожених малюків, неголосно промовила:

– Ну-ну, не рюмсайте...

Просто принцеса повернулася у свій палац на березі синього-синього озера, де на неї вже давно чекають тато, мама й друзі... За терплячість і слухняність, за те, що не цуралася ніякої роботи, добрі чарівники звільнили принцесу з полону. А нам вона залишила на пам'ять цей сад, озеро і палац... Може, ми ще колись і побачимо її... Адже казка

ніколи не кінчається.

Оля лагідно усміхнулася пришикну малюкам. А ті наперебій заходилися згадувати:

– А принцеса принесла мій сандалик, який я згубила, і поклала під двері, – таємниче прошепотіла білява Іринка.

– І мою ляльку Катрусю знайшла, – сказала за нею Галочка.

– А ще мій велосипед відремонтувала, – промовив Василько.

І малюки ще довго говорили про красуню принцесу, намальовану на асфальті кольоровою крейдою.

А Оля дивилася на них і загадково всміхалася.

Дитяча сторінка

Наталія ЗАБІЛА

ГУСИ-ЛЕБЕДИ

(Казка)

Була на світі дівчинка і братик Івасюк. Пішла гуляти дівчинка із братиком в лісок. Поклала спати братика під кущик на траві й пішла збирати ягоди та квіти лісові. Летіли гуси-лебеді, схопили Івасюка та й понесли на крилечках далеко від ліска.

Аж тут прибігла дівчинка, побачила гусей. Вони крильми заплескали і зникли вже з очей. Біжить за ними дівчинка, а їх ніде нема! Лиш на горбочку пічечка стоїть собі сама. – Ой пічечко ріднесенька, мені допоможи! Де ділись гуси-лебеді, як знаєш – розкажи! – Поїж моїх перепічок, тоді я розповім! – Та ні, у мого батечка я й млинчиків не їм! Побігла далі дівчинка – нікого навкруги. Тече молочна річечка,

кисільні береги. – Ой річечко ріднесенька, мені допоможи! Де ділись гуси-лебеді, як знаєш – розкажи! – Поїж мого киселику, тоді я розповім! – Та ні, у мого батечка і меду я не їм! Побігла далі дівчинка – попереду лісок. Стоїть зелена яблуня, біленький поясок. – Ой яблунько ріднесенька, мені допоможи! Де ділись гуси-лебеді, як знаєш – розкажи! – Поїж кисленьких яблужок, тоді я розповім! – Та ні, у мого батечка й солодких я не їм! Побігла далі дівчинка, побачила ставок. Вода – неначе дзеркало, на березі – пісок. Сидить Івасюк, грається на березі в піску. А білі гуси-лебеді купаються в ставку. Підкралась тихо дівчинка до того бережка. Схопила вмить Івасюка –

та й ходу від ставка! А гуси це побачили, зібрались у загін, летять, тріпочуть крилами за нею навздогін. Біжить щодуху дівчинка, і бачить – у ліску стоїть та сама яблуня у білім пояску.

– Ой яблунько ріднесенька, рятуй мене, рятуй! – А ти кисленьких яблужок спочатку покуштуй! Вона вкусила яблужко – яке ж воно смачне! Її й сховала яблуня під гіллячко рясне. Побігла далі дівчинка, та ще далека путь! І знову гуси-лебеді летять, не відстають. От-от впіймають дівчинку дзьобаті вороги! Аж ось – та сама річечка, кисільні береги. – Ой річечко ріднесенька, рятуй мене, рятуй! – А ти мого киселику спочатку покуштуй! Вона мерщій киселику

Дитяча сторінка

ковтнула з молочком – її й сховала річечка під самим бережком.

Побігла знов, а лебеді летять, не відстають. От-от накриють крилами, дзьобами заклюють! Ну, хто ж врятує дівчинку, від лиха захистить? Аж ось та сама пічечка край стежечки стоїть.

– Ой пічечко ріднесенька рятуй мене, рятуй! – А ти моїх перепічок спочатку покуштуй! Тут дівчинці й перепічки здались такі смачні! Її й сховала пічечка на теплім черені. Як вискочила з пічечки, а гуси – знов услід. Та вже прибігла дівчинка додому, до воріт!

Тут бачать гуси-лебеді, що вечір вже настав, та з тим і повернулися на свій далекий став. А дівчинка із братиком спокійно стали жити, лихих – остерігатися, а з добрими – дружити.

***

Котилось спіле яблужко з-під яблуні в ліску, котилася перепічка із пічки на горбку, та ще молочна річечка в киселику текла і цю хорошу казочку мені розповіла.

Як Іван когутів ділив

(Українська народна казка)

Жив-був собі Іван. Нічого він у господарстві собі не мав, але розумний був і любив панів дурити. Знайшовся в Івана якийсь когут. Зважив його Іван і вирішив віднести до пана. Прийшов якраз на панську вечерю і каже:

– Приніс я панові в подарунок вареного когута!

Здивувався пан та схотів з Івана посміятися – дарма що щойно від нього подарунка одержав.

– Нас тут шестеро, а когут один. Поділи цього когута, щоб по справедливості!

– Добре, – каже Іван, – поділю і себе не забуду!

Пану, – каже, – дамо голову, бо пан і є голова. Пані – серце, бо пані – панове серце. Лапки – паничам, щоб, як когута, бігали. Крильця – панянкам, щоб як на крильцях літали. А тобі, Іванище, – ціле тулубище!

Сподобався панові і його родині Іванів розум. Дав той йому коня і віз жита. Приїхав Іван панським конем додому і сусіду похвалився, де такого набрав. А сусід Іванів був дуже заздрисним,

хоч був багатим. Зварив зараз аж п'ять когутів і побіг до пана. «Я за п'ять когутів візьму в пана цілий маєток!» – думає собі.

Приходить і він до пана на вечерю.

– Оце, – каже, – паночку, дарую вам п'ять когутів.

– Добре, – каже пан, – нас із тобою тут семеро, а когутів п'ять, ану ж поділи!

І так думав сусід, і так міркував – ніяк не виходить!

Кличуть тоді до пана Івана. Прийшов Іван, подивився, каже:

– Як уже у світі заведено, не будемо від трійці відступати! Отож, пан, пані та один когут – трійця! Паніч, ще один паніч та один когут – трійця; панянка, ще одна панянка та один когут – трійця; Іван, когут і ще один когут – теж трійця!

Подивувався пан з родиною Івановому розуму і знов його наділив, а багатого сусіда Іванового прогнав, щоб не брався не за своє діло із заздрисців.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

КОРОВИ, ГАЗДИ ТА БИРУВ

(Гумореска)

На поле корова маячить,
Ах, що це значить?
Наверно, она тихо плачет:
Му-му Му- му Му-му...

Валентина ІОФЕ

Під горіхом у Грицька, як у Бога за пазухою, чи, як у Реметах під вербою, – справжній рай! Правда, у Реметах біля верби стоїть справжня корчмина, а в Грицька біля горіха – халабуда, ліплянка-мазанка хворостянка, покрита «чимбогдав», з одним вікном, вишкіреним на світ, мов біда на мороз, та з кривими скрипучими дверима. Коли їх Грицька відкривала, стара Семениха хрестилася і шептала молитву, бо думала, що виють стонадцять чортів. Проте над ними висів напис: *Кафе-бар «Іляна»* – так звали Грицьку, Іляною. Та Бог з нею та з її написом, який ні не розвеселював, ні не засмучував чесних християн, як отой, що висів на стіні між дверима та вікном: «У борг не даємо!!!»

– Дайте, паніко Іляно, склянку (пляшку) рому, на другий тиждень прийде піндзія (пенсія), та вам уддам, – благав її майже щодня вуйко Косин.

– Ти сліпий, не бачиш, що пише?! – тицяла пальцем у папір Іляна – «У борг не даємо!!!»

– Та я неписьменний, – махав рукою старий.

– Як неписьменний, то сиди вдома, не ходи по приватних кафе-барах.

Почувши такі дивні слова, вуйко ковтав слину і повертався додому тверезим, проклинаючи Ілянку, яка не дала йому пляшку рому. А звідки їй дати йому пляшку рому, аж в неї тільки одна єдина, а то, «дайбоже», прийде хтось з грішми і попросить рому... А вона – «куку в руку»? Ні, вона не хотіла осоромити свій престижний кафе-бар, бо тоді пропав їх сімейний, розквітлий, як квітка на морозі, бізнес.

«Добре, що немає фіномних (претензійних) клієнтів, а сим чорноземникам добра і сула (домашня горілка нижчого сорту), – щойно подумала Іляна, як під горіхом, мов з-під землі «оскресли»

Петро Файний, Ілько Бистрий, Николай Косиця, Филип Навилок та Василь Рудина, а з ними сам кандидат на голову села Йосиф Сободиш.

– Ой, ой, ой... бідна моя головко, які гості йдуть до нас, – перепудилась Іляна.

– Пані Іляно, туй маєте тристо лей, дайте людям пити, што хотят, аж ізкелтуют май много, прийду та уддам.

– Добре, паночку, добре! – заховала Ілянка в пазуху гроші і звернулася ласкавим голосом до газдів: Сідайте туй, у холодок під горіх, а я йду водички свіжої принесу.

– Не молоти дурниць, Іля', – визвірився на неї Петро Файний.

– Не води пити прийшли ми до тебе, – аж підстрибнув Николай Косиця.

– У нас криниці повні води, – додав Ілько Бистрий.

– Раз Сободиш платит! – вдарив кулаком об стіл Филип Навилок.

Тільки Василь Рудина мовчав. І що було йому говорити?... «Коли сидиш за столом з такими газдами, мовчи та слухай, – подумав бідний Рудина.

– Ади, вони всі газди, усі мають ворота, зате і платить їм Сободиш пити, бо приклеїв на їхні ворота свій обращик (фотографію), під якою щось пише, хтозна що?... А в нього – ні кола, ні двора, бодай би перелаз був, але щастя, що перед його хатою стоїть сільська криниця-журавель, яку всі називають Рудиною криницею. Сободиш приклеїв і до неї свій обращик, і запросив його разом з газдами до кафе-бару».

Газди почали замовляти напоїв, про яких Іляна навіть не чувала, а тільки дивувалась, скільки мудрості може вміститись у гарбузах, які носили на своїх плечах її односельчани, бо ж то не просте діло вимовляти такі слова: Мартель, Арарат, Наполеон, Баллантайнс, Джек Деніелс, ЖеБе, Гавана та інші...

Після довгих переговорів, газди погодились пити домашню суслу, бо Ілянка гроші не поверне,

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

а шкода щоб пропали так, коли такий файний пан, майбутній бирув, платить їм випивку.

– За Йософове здоровля! – підняв чарку Петро Файний.

– За нового бирова! – встав на ноги Ілько Бистрий.

– Файний чоловік! – скрикнув Николай Косиця.

– Такого немає на три села! – погодився Филип Навилок.

– Най му Бог дасть... – насмілювався і Василь Рудина, після кільканадцяти чарки, але його слова перервав гучний рев корів:

– Му-у-у-у! Му-у-у-у! Му-у-у-у!

Газдам морз побіг спинами.

– Це не на добро, – перехрестилася Іляна.

– Що трапилось, Марі'? – крикнув Петро Фай-

ний до дружини, яка намагалась наздогнати свою корову, а за нею бігли за своїми Зорянами, Вечерянами та Бриндушами Васирина Ілька Бистрого, Одотя Николая Косиці, Анна Филипа Навилки, тільки Мотря Василя Рудини не бігла, бо в них не було корови.

– Ади, заліпив (приклеїв) Сободиш на ворота свою бридку пику, а корови бояться заходити в загороду, заліпив би му Бог диханіє! – відповіла Марія Петра Файного.

– Де не перепудяться такої нехарі?! – крикнула Васирина Ілька Бистрого.

– Такі лиці, як гудзиці! – додала Одотя Николая Косиці.

– Такий, як опудало, – погодилась Анна Филипа Навилки.

– Чистий бегемот, – скрикнув Петро Файний.

– Опудало!

– Де такий буде бировом?! –

– Долу з ним!

– Щез би та пропав би!

– Гу-у-у-у!

– Рви, пали, топчи... – чулось крізь куряву, яка піднялась за газдами.

Тільки Василь Рудина, зістався під горіхом. Думав допити свою суслу, але Ілянка вирвала йому чарку з рук, бо де такий жебрак буде пити в її престижному кафе барі...

Теж її перекивати вже прийшла пора.

Зять і слухати не хоче, аж дибки стає:

– А мене це не лоскоче! Воно що – моє?! –

Так вони перемовлялись ще не раз, не два.

В неї вже від суперечок пухла голова.

А невдовзі – що буває лише у кіно –

Перепишує на зятя геть усе майно:

Хату, хлів, худобу, птицю, заодно й kota

(Бач, мовляв, яка у тебе теща золота?).

– Хазяйнуй тепер, синочку, – радісно мовля. –

Он корівонька на щастя привела теля,

Треба кліточку зробити. А є й ще сюрприз:

Вже кабан своє корито геть усе погриз...

Ой, роботи, як ти бачиш, – непочатий край,

Тож віднині ти із нею в піжмурки не грай.

Зять єхидно мружить очі, пирскає в кулак:

– Це ж не ваше, то чого б то перейматись так?!

Василь КУРОВСЬКИЙ

НАВЧИЛА

Зять щоденно у господі лінощі пасе.

Тещу від його безділля уже всю трясє.

– Ти без діла сновигаєш, а паркан упав,

Та й курник перекосився – взяв би й поладнав.

Зять на неї скося глипнув: – У вас тям є?! –

А воно мені навіщо?! Воно що – моє?! –

Лише сплюнула сердега на такі слова

Та на другий день до себе зятя підзива:

– Бачиш, он димар на хаті на тонке пряде?

Треба вже новий зробити, бо, їй-бо, впаде.

Та й покрівля на сараї – на дірі діра,

*Заплівши маки у свої косиці,
Удалині колосяться жита.
Блищить вода у польовій криниці
І польова волошка відцвіта.*

*Схилився смуток до причілку хати.
В туманному серпанку береги.
Я буду цілий вік тебе чекати
Із серцем, переповненим жаги.*

*І мокрі вишні на уста так схожі,
Іскряться, як буритин на висоті.
Десь забарились дні мої погожі,
Самого залишили в самоті.*

Володимир ГДАЛЬ